

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST

Opggericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen
21 Maart 1900.

Het Koloniaal belang
is een Algemeen
Nederlandsch belang.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . . . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland 4.—
Afzonderlijke nummers. 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels 0.09
" " " 1000 " 0.09

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhuiststraat.
Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG“, NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in één's schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Koloniale Praatjes. — De vorming van Indische intellectuelen III. (Aangeboden). — Uit de O.-I. Mail. — West-Indië. — Van Vreemde Koloniën. — Ingezonden. — Inhoud van Tijdschriften. — Feuilleton.

Mededeelingen.

I. Van het Dagelijksch Bestuur der vereeniging:

Beleefd verzoek aan de leden, in het bijzonder ook aan de Afdelingsbesturen, om alle brieven, postwissels en andere bescheiden aan presidente, secretaris of penningmeester van het Hoofdbestuur gericht, te willen adresseeren: **Heulstraat 17 den Haag**, waar nu het **bureau van het Dagelijksch bestuur der Vereeniging** gevestigd is.

II. Van de Afdeling Breda en Omstreken:

Het Bestuur der afdeling Breda en Omstreken vervult bij deze de aangename taak bij het einde van het leeseizoen 1906—1907 zijn oprechten dank te betuigen aan: den Hoog EdelGestr. Heer **W. H. Bogaardt**, lid van de 2de Kamer der Staten-Generaal en den Hoog Welgeboren Heer **Jhr. G. J. W. C. H. Graafland**, gep. Luit. Kolonel O.-I. leger.

Voor de door hen belangeloos in deze afdeling gehouden voordrachten over Oost-Indië in den afgelopen winter, waarbij aan vele genoodigden de gelegenheid geschonken werd wederom met het doel en streven der Vereeniging Oost en West kennis te maken of te vernieuwen.

Breda, den 28n April 1907.

Het Afd. Bestuur:

H. F. L. VAN DRIEL, Pres.

Mevr. H. STAPEL, Lid.

J. C. VAN REIJN, Secr. Penningm.

KOLONIALE PRAATJES.

Boschexploitatie in Nederlandsch-Indië.

Hoezeer de meeste, tot den Indischen archipel behorende eilanden rijk aan kostbare houtsoorten zijn, kan toch alleen voor het eiland Java van een wetenschappelijke en geregelde boschexploitatie op groote schaal worden gesproken, terwijl op de buitenbezittingen de exploitatie zich alsnog in hoofdzaak bepaalt tot de inzameling van boschproducten, als rottan, gommen enz.

De houtsoort, die den voornaamsten rijkdom

uitmaakt van de geregeld geëxploiteerde bosch-domeinen op Java, is het djatie, een soort van teak-hout, welks goede eigenschappen steeds meer op prijs worden gesteld, en dat in Indië zelf veel voor de vervaardiging van meubelen en voor houtconstructiën wordt gebezigd, waaraan de eisch van duurzaamheid wordt gesteld.

De uitgestrektheid der djati-boschen op Java en Madoera bedroeg op het einde van 1905 649247 hectaren tegen 643830 hectaren op het einde van het vorige jaar. Er werden toch in het exploitatiejaar 1904/1905 7343 hectaren nieuw met djatie beplant.

De exploitatie dezer boschen werd eerst aan het particulier initiatief overgelaten, terwijl de diensten van het boschwezen zich bepaalden tot het onderhoud der boschen, de herbeplantingen en het aanwijzen der perceelen, waarvan de exploitatie bij aanbesteding werd gegund. Zoo trof men in 1905 nog 124 particuliere ondernemingen aan voor de exploitatie der staatsboschen. In de laatste tijden heeft echter in den strijd over staatsexploitatie al of niet, die zich ook op dat gebied uitstreckte, het beginsel der staatsexploitatie vorderingen gemaakt en het aanzijn geschonken aan een aantal houtvesterijen, die naar het voorbeeld der Duitsche Förstereien zich niet alleen met het onderhoud, maar ook met de geregelde exploitatie der boschen bezig houden. De maatregel is echter nog verre van algemeen doorgevoerd en nog lange jaren zal het particulier initiatief onder den arm moeten worden genomen voor de exploitatie dezer uitgestrekte terreinen, waartoe toch over een veel omvangrijker personeel zou moeten kunnen worden beschikt dan dat, hetwelk thans den staat ten dienste staat.

Dit personeel bestond op het einde van 1905, wat het europeesch gedeelte betreft, o.a. uit een hoofdinspecteur, 2 inspecteurs, 31 houtvesters, 4 aspirant- en 26 adjunct houtvesters, terwijl voor de loopende begrooting de noodige credieten zijn toegestaan voor een hoofdinspecteur, 3 inspecteurs, 37 houtvesters, 1 waarnemend houtvester, 8 aspirant- en 39 adjunct-houtvesters 1e en 2e klasse. Deze niet onbelangrijke vermeerdering houdt o.a. verband met de oprichting in 1906 en in den loop van dit jaar van een vijftal nieuwe houtvesterijen.

De baten van het boschwezen bedroegen in 1905 f 3.761.758 en de uitgaven f 1.199.557, zoodat het batig saldo f 1.926.888 bedroeg of ongeveer 5 tonnen gouds meer dan in 1904. De baten worden nog in hoofdzaak verkregen uit de particuliere exploitatie, waarvan de inkomsten bv. voor het loopende jaar nog op twee derden zijn geraamd van het totaal der inkomsten van het boschwezen en met het oog op de erkende behoefte aan de tusschenkomst van het particuliere initiatief op dat gebied, vraagt men zich wel eens af, of de gebleken voorkeur aan staats-exploitatie verleend het bestuur niet wel eens parten speelde bij de nog zoozeer noodige behartiging der belangen en aanmoediging van het particulier initiatief, zoodat b.v. reeds in de

M. v. T. op de begrooting voor 1906, het in exploitatie nemen in eigen beheer van boschcomplexen moest worden aangekondigd wegens het ontbreken van particuliere gegadigden.

De, het eerst voor exploitatie in aanmerking komende perceelen zijn de oude, door vroegere ongeregelde exploitatie mishandelde boschen, die door den dienst van het boschwezen worden afgebakend voor latere aanbesteding. Zoo was op het einde van 1905 een uitgestrektheid van 125635 hectaren aangewezen voor de exploitatie in de eerstvolgende tien jaren. Intusschen vermeerderd zich jaarlijks een stock van aanmerkelijke schatten in de djati-aanplantingen, die op het einde van 1905 reeds een uitgestrektheid besloegen van 119458 hectaren en door den geregelden aanleg en het geregeld onderhoud natuurlijk een grootere waarde hebben dan de gemaltraiteerde oude boschcomplexen, welke zij langzamerhand geheel zullen vervangen.

Behalve aan de djati-boschen heeft het boschwezen op Java ook zijne zorgen gewijd aan de, in deze tijden zoo belangrijke rubber-cultuur. Op het einde van de maand Maart 1906 bedroeg de uitgestrektheid der caoutchouc-aanplantingen 5578 hectaren, waarvan 5263 met *ficus elastica*, 234 met *hevea*, 78 met *castilloa*, en 3, bij wijze van proef, met *funtuma elastica* beplant. Hoewel de *castilloa* aanvankelijk uitstekend in deze streken gedijde, wordt de cultuur niet meer uitgebreid wegens een zich daarbij voordoende ziekte, welke zich ook bij de *hevea* voordoed, maar hierbij tot staan werd gebracht. De *hevea* voldoet echter overigens minder in dit klimaat en zoo schijnt de *ficus elastica* voor Java de aangewezen soort te zijn. In 1905 kon voor het eerst een partij gouvernements-caoutchouc aan de markt worden gebracht ten bedrage van ruim 1500 kilogrammen, waarvoor nagenoeg 7 gld. per kilogram werd gemaakt een klein voorschot dus op de millioenen, die mogelijk uit deze cultuur nog voor Indië zullen zijn weggelegd, wanneer naast de aanplantingen op Java ook de gouvernements-ondernemingen in het Langsarsche waarvoor op de loopende begrooting de noodige gelden zijn uitgetrokken, zal beginnen te renderen.

Onder de verdere belangrijke houtsoorten, waaraan het boschwezen zijne aandacht wijdt, neemt het bamboe wegens het groote, vooral plaatselijke nut, eene belangrijke plaats in. Het nut van bamboe hier voor onze hoofdzakelijk met Indië bekende lezers uit een te zetten is wel niet noodig, maar wij wenschen hier even stil te staan bij eene onlangs ongedekte eigenschap van dit nuttig tropisch product.

Het is bekend hoe onze tijden, waarin de kranten als paddestoelen — er zijn hier ook nuttige en verteerbare onder — verrijzen, de boschen der wereld leelijk plunderen, zoodat men in de Vereenigde Staten reeds voor een papier nood in een afzienbaar tijdperk is beducht, en daarom ook al op de Philippijnen proeven heeft doen nemen met de vervaardiging van papier uit andere grondstoffen, die ook in onzen archipel worden aange-

troffen. Deze proeven heeten te zijn geslaagd. Er was reeds sprake van eene te Manilla op te richten papierfabriek, maar verder vernamen wij niets meer daaromtrent. Of bij de berichten omtrent dat welslagen ook een weinig amerikaansche humberg was? Wie zal het zeggen?

Nu trof ons evenwel in de *Times of India* het volgende bericht omtrent de vervaardiging van papier uit bamboe.

Een communiqué van het gouvernement van Birmah aan de pers luidt als volgt: «Een onderzoek is ingesteld op last van het gouvernement van Indië door den heer R. W. Sindall, naar de voorwaarden waaronder de vervaardiging van papier en papierpap in Birmah zou mogelijk zijn. Het rapport van den heer Sindall is gepubliceerd en bevat een volledig verslag van zijn proeven en bevindingen. Het gouvernement van Birmah is nu bereid de aanvragen in overweging te nemen van personen, die papierfabrieken zouden willen oprichten, en deze nieuwe industrie aan te moedigen. De volgende concessien zullen worden gedaan en overeenkomsten, waarvan de voornaamste bepalingen de volgende zijn, zullen voor den tijd van 21 jaren worden aangegaan. Geen recht zal worden gegeven van bamboe gekapt ten behoeve van de vervaardiging van papier of papierpap binnen genoemd tijdperk van 21 jaren, zullende rechten gegeven van bamboe gekapt door leveranciers aan de papierfabriek aan de eigenaars der fabriek worden gerestitueerd. Gedurende 7 jaren zal geen recht gegeven worden van het fabriekaat en na dien zal het recht 1 roepie per ton of zooveel bedragen als nader mocht worden vastgesteld. Zoo noodig zullen terreinen gereserveerd worden waar uitsluitend ten behoeve van de papierfabricage bamboe en andere geschikte vezelplanten zullen mogen worden gekapt. Geschikte terreinen, zoo beschikbaar op gouvernementgrond, zullen voor de oprichting van fabrieken gedurende 21 jaar renteloos worden afgestaan, onder voorbehoud van eventueel noodig bevonden beperkingen. Het vrije gebruik van alle wegen van en naar de fabriek zal worden gewaarborgd. Anderzijds verbindt de maatschappij of eenige andere contractant zich tot het volgende: Binnen twee jaren na het verleenen der concessie eene fabriek op te richten en deze gedurende minstens 120 dagen in het jaar te laten werken; na de eerste 7 jaren jaarlijks 10.000 en na 20 jaren jaarlijks 20.000 tonnen papier af te leveren; maandelijks opgaven te verstrekken betreffende de productie der fabriek; volledige inzage van alle boeken aan het plaatselijk bestuur toe te staan. Afdrukken van het verslag van den heer Sindall zijn verkrijgbaar bij den superintendent der gouvernementdrukkerij in Birmah.»

Wij meenen het vorenstaande onder de aandacht te moeten brengen van de autoriteiten in Indië, waar sedert jaar en dag de mogelijkheid der papierfabricage is overwogen, zonder dat de quaestie tot nu toe tot een oplossing is gebracht. Waar nu de actie van het gouvernement van Birmah op het rapport van den heer Sindall allen twijfel schijnt buiten te sluiten aan een gunstige conclusie in bedoeld rapport ten aanzien der mogelijkheid van de fabricage van papier uit bamboe, vragen we ons af, of waar dit boschproduct door de goede zorgen van het boschwezen nog in ruime mate in Indië voorhanden is, ook daar niet door aanmoediging van gouvernementwege eene aan de boschexploitatie verwante nieuwe industrie ware in het leven te roepen. En al moge op Java met zijne dichte bevolking, waardoor de behoeften der lokale consumptie aan bamboe reeds zoo enorm zijn, het wellicht niet mogelijk wezen om daarbij nog in de behoeften eener veeleischende industrie te voorzien, ware het dan niet mogelijk deze zaak ergens in eene der buitenbezittingen te entameeren?

Zoo zou dan tevens de boschexploitatie in die streken weer wat meer tot haar recht komen, waar afgezien van enkele weinige maatschappijen, die exploitatie nog in hoofdzaak door de bevolking plaats heeft voor lokale consumptie en de inzameeling van boschproducten met daaraan veelal annexen roofofbouw en vernieling der bosschen.

Dat ook daar nog veel verloren gaat wat nuttige diensten zou kunnen bewijzen, doet ons een bericht in de *Manila Times* aan de hand, waarin gewezen wordt als voorbeeld ter navolging op de goede resultaten, door de Bacao Mill Company van Sandakan verkregen:

«Er zijn vele uitgestrekte bakoe-bakoe of mangrove-moerassen in Philippijnen, meer in het bijzonder in den Soeloe-archipel, die op exploitatie wachten door eene of andere ondernemende firma. Indien een bakoe-molen werd opgericht op een geschikte plaats voor de vervaardiging van looistof uit bakoe-schors, zooals te Sandakan in Britsch-Noord-Borneo, zou er alle kans bestaan op een beslist succes», lezen we in genoemd blad, dat dan hierop volgen laat:

«George Case, van Basilan, ontving onlangs een schrijven van een deskundige uit New-York, die mededeelde dat de kosten voor een modernen molen voor het bereiden van deze looistof op omstreeks 60.000 dollars (amerikaansch) zouden komen. Daar deze stof schaarsch is, is ze natuurlijk nog al duur.

De molen te Sandakan volgt een geheime methode voor de bereiding en geen bezoeker wordt in den molen toegelaten, die aan een europeesche firma behoort en sedert jaren door zekeren heer Mc. Cullock wordt bestuurd. Men meent evenwel dat na de stof te hebben geëxtraheerd uit de gemalen schors men haar met eene soort gelatine bereidt. De inlanders vellen de boomen in de bakoe-moerassen bij Sandakan, strippen de schors en brengen deze in bundels ten verkoop naar den molen. Het hout wordt op brandhoutlengte gekapt, en als brandstof verkocht voor de stoombarkassen en verder lokale consumptie, terwijl zelfs een gedeelte zijn weg vindt Hongkong en daar goede prijzen maakt. Een groote hoeveelheid der genoemde schors gaat naar de Visayaeilanden, waar zij vermengd wordt met de tuba, een geliefkoosden drank voor de Visayans, die uit de getermenteerde kokosmelk bestaat, en puur gedronken somwijlen koliek en diarthee veroorzaakt. De toevoeging van gemalen Bakoe-schors voorkomt evenwel deze lastige uitwerking van dien drank. De Bacao Mill Company van Sandakan heeft er reeds over gedacht om een filiaal te vestigen in den Soeloe-archipel en te dien einde een onderzoek in loco ingesteld, maar zij heeft nog geen beslissing genomen met het oog op de hooge invoerrechten op machinerijen in de Philippijnen.»

Zoo zien we dus hoe elders de schatten, ook in de indische bosschen nog verborgen, aan nieuwe industrieën het aanzien hebben gegeven of mogelijk eerlang zullen geven — wij vestigen hier ook nog de aandacht op de jonge caoutchouc industrie te Singapore — terwijl wij onlangs wezen op de aanmoediging uitgaande van het bestuur te Manilla voor de exploitatie der wildhoutbosschen in den archipel ter voorziening van de australische, chineesche en lokale markten, die thans nog veel hout uit de Vereenigde Staten betrekken, eene bron evenwel waarop niet lang meer schijnt te kunnen worden gerekend.

Wij kunnen de gedachte niet van ons afzetten, dat de simpele twee millioenen, die 1905 als overschot van het boschwezen opleverde, slechts een klein gedeelte is van wat de bosschen van Indië zouden kunnen opbrengen, bij meerdere aanmoediging van het particulier initiatief op de buitenbezittingen en grootere tegemoetkoming aan dit initiatief op Java daar waar zijne diensten nog noode kunnen worden gemist. Dat daarbij tevens het oog zal moeten worden gericht op in verband met de boschexploitatie in het leven te roepen industrieën, meenen we met de enkele hiervoren genoemde voorbeelden te hebben uiteengezet.

En het is onzes inziens zoo noodig dat ook in dit opzicht naar verruiming van inkomsten wordt gestreefd om aan de nooden, die ook het boschwezen in Indië heeft, tegemoet te komen. De dienst heeft met zijne beperkte krachten ongetwijfeld gewoekerd en aan Java groote diensten bewezen, maar daar buiten wacht nog zooveel op zijne hulp. En al moge de exploitatie der wildhoutbosschen op de buitenbezittingen door het particulier initiatief geen nieuwe bosschen in het leven roepen, zij zal de middelen verschaffen om aan den dienst de noodige uitbreiding te geven, om ook daar naar de behoefte, die er steeds grooter worden zal tengevolge van gepleegden roofofbouw, een geregeld boschbeheer te kunnen scheppen. Wij teekenen hier nog ten slotte aan met genoegen te hebben geconstateerd dat ook bij dezen dienst van de inlandische krachten meer partij staat te worden getrokken, waar op de loopende begroting voor het eerst de noodige gelden zijn uitgetrokken voor een viertal inlandische opzichters.

De vorming van Indische intellectuelen.

(Aangeboden).

III.

Het nieuwe onderwijs program beoogt: de toevoeging van 700 nieuwe scholen 2e klasse aan de 722 reeds op Java en Madoera bestaande en verbetering van het onderwijs aan al deze scholen; reorganisatie der scholen 1e kl. door invoering van het onderwijs in de Nederlandsche taal; het nemen van een proef met de oprichting van Inlandische gemeente scholen;

eene andere methode van onderwijs in huisvlucht; uitbreiding en reorganisatie van de kweekscholen en de oprichting van drie ambachtsscholen op Java.

In hoever dit program een systematische uitvoering mag worden genoemd van een op vaste grondbeginselen berustend werkplan, blijkt niet uit de toelichting er van gegeven. In aanmerking genomen echter het voornemen om Inlandische ambtenaren te vormen, op welke bevoegdheden kunnen worden overgedragen, die thans door Europeesche ambtenaren worden uitgeoefend, terwijl daarentegen het zwaartepunt van het program gelegd is in eene belangrijke vermeerdering van het lager onderwijs, welke niet kan worden gezegd gepaard te gaan aan eene daarmee evenredige uitbreiding van het middelbaar onderwijs, dan is het wellicht geene overbodige taak om naar

zoodanigen grondslag te zoeken, opdat al dadelijk, in verband met het vastgesteld program aan eene meer stelselmatige uitbreiding kan worden gewerkt. En dan wordt het eene onafwijsbare eisch dat rekening worde gehouden met het zielental in elk gewest, zoolwel in het algemeen als van de jeugd; dit is de maatstaf welke dient te worden aangelegd om naar billijkheid te kunnen uitmaken hoe groot het aantal op te richten scholen nog moet zijn, zelfs na afwerking van het vastgesteld program. Daar wijders geheel van de zinnelijkheid van den voorsteller afhangt welke verhouding tusschen dat zielental en het aantal scholen dient te worden aangenomen, zijn de cijfers, welke onderwerpelijk dienst doen, slechts als proforma aan te merken. Stel dan b. v. voor elk complex van 10.000 zielen één school der 2e kl., en van 100.000 zielen één der 1e kl., als noodig voor, dan is daarmee het fundament gelegd waarop jaren lang kon worden voortgebouwd, en kan in den zelfden geest handelende ook eene verhouding worden aangegeven tusschen het aantal lagere en middelbare scholen. Daarbij dient evenwel rekening gehouden, niet alleen met Gouvernements, maar tevens met de particulieren inrichtingen van onderwijs, hetgeen weder medebrengt een meer uitgebreid toezicht op die scholen, met het doel om zoo veel mogelijk eenvormigheid te brengen in de leerprogrammen. Deze overwegingen hebben geleid tot het maken der volgende schema's, waarbij, wegens gebrek aan materiaal van recenter dagteekening, van de cijfers der volkstelling van 1901 is moeten worden gebruik gemaakt. (Zie staat volgende pagina.)

Bij het nagaan van dit staatje dient er op gelet:

1°. dat voor Java en Madura het aantal leerlingen over 1905 is opgegeven, voor de Buitenbezittingen daarentegen dat over 1904. Dat over 1905 der B.B. was bij de samenstelling van het Kol. Verslag over 1906 wel bekend van de Gouvernements- echter niet van de particuliere scholen.

2°. dat de Kol. verslagen wel voor Java en Madoera het aantal kinderen opgeven; echter niet voor de Buitenbezittingen, zoodat deze belangrijke factor buiten rekening is moeten worden gelaten.

3°. dat, hoewel het aantal particuliere scholen op de B.B. en dat der leerlingen op die scholen onder de kolom «niet-gesubsidieerde scholen» vermeld staat, van de 650 zendingsscholen toch 446 gesubsidieerd zijn. Hoeveel van de 111 andere particuliere scholen gesubsidieerd zijn wordt niet vermeld. De opgave was daarom niet gewestelijk te maken.

Dit vooropgesteld, kunnen de genoemde cijfers dienst doen als basis der volgende beschouwingen:

Aangenomen dat voor elke 10.000 zielen een school der 2e en voor elke 100.000 een school der 1e kl. moet bestaan, dan zijn op Java en Madoera met eene bevolking van haast 28.400.000 zielen 284 scholen 1e kl. en 2838 scholen 2e kl. noodig. Op ult. 1905 bedroeg het aantal scholen 1e kl. 49, dat der 2e kl. 722. Hierbij zijn de gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde particuliere scholen als scholen 2e kl. aangemerkt, omdat eene logische gang van zaken medebrengt dat onderwijs op al deze scholen naar één en hetzelfde leerplan in te richten. Er komen dus nog tekort, volgens de aangenomen verhouding, 235 scholen der 1e kl. en 2116 scholen der 2e kl., of, wanneer de 700 scholen van het nieuw program zullen zijn opgericht, 1416 scholen 2e kl.

Op de Buitenbezittingen met eene bevolking van voor zoover bekend, ruim 5.600.000 zouden 56 scholen 1e kl. en 560 scholen 2e kl. moeten wezen. Er zouden hier dus nog op te richten vallen, alle scholen der 1e kl. doch het aantal van 560 scholen der 2e kl. reeds met 563 overschreden zijn omdat de zending in haar ijverig streven om ook op intellectueel gebied nuttig werkzaam te zijn in de residentien Tapanoeli, Amboina en Menado toestanden in het leven heeft geroepen, welke zelfs die op Java ver achter zich laten. Wat zegt men b. v. van een Residentie Tapanoeli met eene bevolking van 321309 zielen en 282 scholen, d. i. met 1 school op de 1140 zielen, of eene onderwijs-verhouding die 10 maal beter is dan die op Java? Of van Menado, waar 389 scholen voor 423610 zielen worden gevonden, d. i. 1 school op nog geen 1100 zielen. Bij nagenoeg gelijke verhoudingen heeft Menado echter 120 Tapanoeli slechts 20 Gouvernements scholen. Waarom moet de zending hier in die mate tegemoet gekomen worden en werd er tot heden zoo weinig gedaan b. v. voor de Westerafdeeling van Borneo, waar pour tout de bon slechts 2 Gouvernements scholen bestaan voor eene bevolking van bijna 370.000 zielen. Of worden soms op de 89 particuliere scholen voor Chinezen in die Residentie, inlanders (in geen geval waarschijnlijk Dajakkers) toegelaten? In den staat M. van het Kol. Versl. over 1906 wordt hieromtrent niets vermeld en is dit ook niet waarschijnlijk op eene bevolking van ruim 41000 Chinezen. Het komt ons voor dat deze Residentie weder een prachtig arbeidsveld voor de zending aanbiedt en dat de Regeering goed zou doen deze daartoe in de gelegenheid te stellen en aan te moedigen; zelfs, bij gebrek aan andere vereenigingen, de methodisten, omdat die er nu eenmaal zijn; want dit gewest is al bijzonder slecht bedeed in zake het onderwijs.

Een zelfde gemis aan methode valt waar te nemen met opzicht tot de scholen der 1ste kl. op Java en Madoera. Dit valt het best in het oog bij eene vergelijking van Kedoe met Semarang, waar bij eene bevolking van nagenoeg 300.000 zielen meer, laatstgenoemd gewest 3 scholen 1e kl. minder telt dan het eerste. Wat de Buitenbezittingen betreft, zou de zending kunnen worden aangespoord, onder leiding en aanwijzing van het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, in de Residentien Tapanoeli, Menado, Amboina, Ternate en Timor, wellicht ook later in Atjeh, de Z. en O. afd. van Borneo en Celebes

L A G E R O N D E R W I J S.

VERGELIJKEND OVERZICHT van het aantal Inlandsche scholen en leerlingen in iedere Residentie van N. I.

GEWESTEN.	Aantal scholen.				Aantal leerlingen.				Totaal aantal leer- lingen.	Totaal aantal kinderen.	Totaal aantal zielen.	Aantal		Aantal		
	Gouverne- ments- scholen.		Particu- liere scholen.		Totaal.	Gouverne- mentsscholen.		Particuliere scholen.				ge- wenschte scholen.		ont- brekende scholen.		
	1e kl.	2e kl.	Gesubsidieerd.	Niet gesubsidieerd.		Gesubsidieerd.	Niet gesubsidieerd.	1e kl.				2e kl.	1e kl.	2e kl.		
															1e kl.	2e kl.
Bantam	1	9	10	20	1478	591	488	4227	876654	1831974	18	81	7	61		
Batavia	1	19	3	12	3534	205	576	12732	1076909	2424722	24	242	19	151		
Preanger Regentschapp.	5	35	41	10	91	8252	3904	650	5864	695303	16	163	15	129		
Cheribon	1	18	9	6	34	4201	1013	106	6620	837792	19	188	17	133		
Pekalongan	2	8	43	1	54	2496	4018	256	9314	1234189	27	264	22	210		
Semarang	4	17	29	4	54	5297	3761	31	5423	605842	15	145	10	115		
Rembang	4	13	12	1	30	3161	1331	31	5423	605842	15	145	10	115		
Soerabaja	4	21	27	4	56	5391	4400	310	10101	990264	23	232	19	176		
Pasoeroean	3	21	14	2	40	5274	1586	136	6996	841327	18	181	15	141		
Bezoekie	2	6	8	3	19	1753	524	181	2458	418226	8	83	6	64		
Banjoemas	4	18	13	4	39	5496	1302	402	7200	561891	14	136	10	97		
Kedoe	7	31	36	10	84	10209	6484	599	17292	1036381	23	234	16	150		
Djakakarta	4	18	13	4	39	5496	1302	402	7200	561891	14	136	10	97		
Soerakarta	1	8	2	29	40	2487	252	3095	5834	709880	15	150	14	110		
Madioen	3	16	12	8	39	4661	1623	841	7125	587369	12	123	9	84		
Kedirie	4	13	37	2	56	4284	3932	207	8423	750271	15	150	11	94		
Madoera	3	7	2	12	2024	106		2130	333494	1751498	18	175	14	163		
Totaal	49	264	308	101	722	71256	36432	8231	115919	12925580	28386121	284	2838	232	2115	
Padangsche Benedenl.		11		17	28	2439		1066	3505		354653	4	36	4	8	
Padangsche Bovenl.		26		16	42	5070		990	6060		832968	8	83	3	41	
Tapanoeli		20		262	282	3721		15745	19466		321309	3	32	3	250	
Nias		1		28	29	125		571	996						29	
Benkoelen		10		10	10	1825			1825		161185	2	16	2	6	
Lampongsche distrikt.		7		7	7	762			762		141364	1	14	1	7	
Palembang		11		12	23	1580		901	2481		660840	7	66	7	43	
Oostk. v. Sumatra		10		10	10	1261			1261		306035	3	31	3	21	
Atjeh en omstreken		11		8	19	945		377	1322		104451	1	10	1	9	
Riouw en Lingga		5		5	5	249			249		60261	1	6	1	1	
Banka		3		3	3	391			391		65900	1	7	1	4	
Billiton		2		1	3	312		48	360		31714		3			
Westerafd. v. Borneo		2		2	2	208			208		369499	4	37	4	35	
Z. en O. afd. v. Borneo		14		21	35	2143		1398	3541		584421	6	58	6	23	
Celebes en omstreken		15		2	17	1521		49	1570		360745	3	36	3	19	
Minahassa en Gorontalo		91		133	274	18594		13531	32125						232	
Sangir eilanden		25		83	108	5271		8518	13789		423610	4	42	4	11	
Talaüt eilanden		4		7	11	671		497	1168							
Ternate		1		1	1	124			124							
Batjan		1		1	1	258			258							
Halmahera en Nieuw Guinea				21	21			774	774		133770	1	13	1	10	
Ceram		11		16	27	1219		254	1473							
Boeroe				11	12	51		330	381							
Manipa				1	1											
Borano				1	1	81			81							
Amboina		26		5	31	3926		362	4288							
Harokoe		6		6	6	1031			1031							
Saparoea		13		1	14	3082		41	3123		266896	3	27	3	126	
Noesa Laot		6		6	6	961			961							
Banda eilanden		3		1	4	206			211							
Kei eilanden				5	5				112							
Aroe eilanden				8	8				307							
Zuid-Wester eilanden		6		32	38	727		1791	2518							
Timor		4		2	6	678		119	797						33	
Roti		11		3	14	1565		373	1938							
Savoe				5	5			282	282							
Flores				4	4			737	737							
Soemba		1		3	4			118	118							
Bali		2		2	2	233			233		429309	4	43	4	38	
Lombok		2		3	5	184		151	335							
Totaal	362	761	11231	61414	49747	111161			5608930	56	560	56	563			

een onderwijsprogram in te voeren, geschoeid op denzelfden voet als dat van het Gouvernement. Wij zouden dan in de genoemde gewesten scholen der 1e en 2e kl. krijgen met hetzelfde leerplan als dat der Gouvernmentsschool en zou het onderscheid voortaan slechts daarin bestaan, dat de eerstbedoelde scholen, die met den bijbel, de laatstbedoelde neutrale scholen zouden wezen.

Wanneer dezeltde eischen aan alle particuliere scholen, welke tot deze categorie behooren, zouden kunnen worden gesteld als aan de gouvernmentsscholen van gelijk gehalte, waarborgt men den inlander overal dezeltde gelegenheid tot voorbereiding voor meer uitgebreid lager en middelbaar onderwijs. Op de op te richten scholen der 1e kl. zou dan natuurlijk op dezeltde wijze als op de Gouvernmentsinrichtingen van dien aard de gelegenheid moeten worden geopend voor onderwijs in de Nederlandsche taal.

Bij wijze van tijdelijken maatregel is in 1902 eene nieuwe regeling vastgesteld voor het admmissie-examen tot de hogere burgerscholen met vijfjarigen cursus, met de bedoeling om eene betere aansluiting te verkrijgen tusschen het lager en het middelbaar onderwijs. Volgens die regeling wordt op gewestelijke en afdelingshoofdplaatsen in geheel N. I. waar europeesche lagere scholen zijn gevestigd, de gelegenheid opengesteld tot het afleggen van het schriftelijk gedeelte van het toelatingsexamen door zoodanige candidaten, die zich vooraf daartoe hebben aangemeld, en eene verklaring kunnen afleggen van het hoofd der school (zowel particuliere als openbare) waar zij onderwijs ontvangen, dat zij, wat aanleg en ontwikkeling betreft, in staat zijn om de lessen in het eerste studiejaar van de H. B. S. met vrucht te volgen. Zij, die aan het schriftelijk gedeelte van het examen voldoen,

L A M B E R T W A T E R R E U S,

Sumatrastraat 279.

b/d Bankastraat.

Den Haag.

Telefoon 1447.

Gandaria assin — Atjar gandaria.
 Palmine (plantenvet) per blik à 1/2 kilo.
 Bombay ducks — Windham Corn (mais).
 Nangoeng thee en Pouchong thee.
 Geconfijte assem en Assem koekjes.
 Sagoe Ambon — Daon Sirih.
 Ijskan Tanah — Paroedans etc.
 Geraspte Klapper — Java Rijst.

Proefles gratis.

Abonnement geldig in

BERLITZ

meer dan 170 steden

SCHOOL

ALLEEN

Noordeinde 58 a

Gewaarschuwd wordt tegen
avallistische nabootsing.

TALEN

Onderwijs Vertellingen

Prospectus franco.

W. POPPINK,

Prins Hendrikstraat 141-143

SPECIALITEIT in het vervaardigen van
Hut-, Mail- en Reis-KOFFERS.

BILLIJKE REPARATIE-INRICHTING voor alle
 soorten REISARTIKELEN.

Oranje-Hôtel.

NIJMEGEN.

Speciaal ingericht voor Indische Families.

Petroleum- gloeilichtbranders zijn nu volmaakt

te verkrijgen bij

H. HEIJNEN,

Lampenmaker.

Holloverancier. SPUI 109.

LEEST

Mijn nieuwste gratis brochure
**- Een ernstig woord
 van verweer aan de
 bestrijders van het
 Neo-Malthusianisme.**

De brochure wordt gratis en franco gezonden als drukwerk, als brief alléén tegen inzending van 10 cents frankceerkosten.

Mevrouw VAN DER WERFF.
 Deskundige voor Dames,
 Stationsplein 45, 's-Gravenhage.

krijgen aanspraak op voorloopige toelating als leerling tot het eerste studiejaar van den onmiddellijk op het examen volgende cursus der H. B. S. met 5-jarigen cursus. Tot de eerstvolgende kerstvacantie bestaat gelegenheid om de aldus voorloopig toegelaten leerlingen te verwijderen, wanneer het blijkt, dat zij niet voldoende ontwikkeld zijn om de lessen te volgen. Jongelieden, die geen schoolonderwijs ontvangen, moeten, om tot een der H. B. S. te worden toegelaten, een examen bij die school afleggen, volgens de oude voorschriften, wat eveneens het geval is met hen, die wel schoolonderwijs genoten, doch geene verklaring in den hierbij aangegeven zin kunnen overleggen. Als bewijs dat deze voorloopige regeling goed werkt, kan dienen, dat zij bij Gouvernementsbesluit van 8 April 1902 in hoofzaak ook van toepassing verklaard werd op de beide afdelingen der „Koningin Emmaschool“, terwijl tevens nog bepaald is dat dezulken, die met gunstigen uitslag het schriftelijk gedeelte van het toelatingsexamen voor de H. B. S. met 5-jarigen cursus in N. I. hebben afgelegd, voorloopig zonder examen, in den eerste klasse van de afdelingen A en B der „Koningin Wilhelminaschool“ worden toegelaten. Zouden soortgelijke bepalingen mutatis mutandis in het leven geroepen ten behoeve eener betere aansluiting van het Inlandsch lager en middelbaar of meer uitgebreid lager onderwijs, niet tot dezelfde goede uitkomsten leiden?

Een dergelijke maatregel zal ongetwijfeld met zeer veel moeielijkheden gepaard gaan, alweder wegens gemis aan eenheid en eene leidende gedachte met opzicht tot het onderwijs op de verschillende soorten van particuliere scholen.

Ter betere beoordeeling hiervan volgt eene opgaaf der scholen voor middelbaar en meer uitgebreid lager onderwijs en van het aantal leerlingen, welke die scholen in 1905 bezochten. Het daarbij gevoegd kort overzicht van het schoolbezoek op de inrichtingen voor lager onderwijs, dient om de verhoudingen aan te toonen tusschen het aantal leerlingen op eerst- en laatstbedoelde scholen.

MIDDELBAAR EN MIN- OF MEER UITGEBREID LAGER ONDERWIJS.

	Euro-peanen.	Inlan-ders.	Vreemde Oosterl.
1. Afd. B. van het Gymnasium Willem III te Batavia	48		
2—4. De 3 H. B. S. met 5-jarigen cursus te Batavia, Semarang en Soerabaja	617	37	15
5. De Koningin Wilhelminasch., bestaande uit een H. B. S. met 3-jarigen cursus met 107, een handels-cursus met 2, een cursus voor werktuigkunde voor 68, een voor bouw-kunde met 123 en een voor mijn-bouwkunde met 11 leerlingen, totaal	299	6	6
6. De ambachtscursus te Batavia: voor metaalbewerking met 42, voor houtbewerking met 4 en voor verven met 5 leerlingen, totaal	51		
7. Burgeravondschoole te Soera-baja: voor bouwkundige vakken met 169, voor werktuigkunde met 181, en een suikercursus met 41 leerlingen, te samen	380	7	4
9—12. Opleidingscholen voor Inlandsche ambtenaren: te Bandong met 80, Magelang met 72, Proboling met 59 en Tondano met 40 leer-			

lingen, te samen	251		
13—17. Kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers: te Bandong met 50, Proboling met 75, Djokjakarta met 75, Fort de Kock met 52 en Amboina met 51 leerl., te samen	303		
18. Kweekschool voor Inlandsche artsen te Batavia	119		
19. De Hoogere Burgerschool voor meisjes met pensioonaat te Batavia	82		
20—21. De gesubsidieerde ambachtsscholen te Semarang en Soerabaja, met 101 en 142 leerlingen, te samen	243		
22. De Depoksche school	169	4	
23. De Ambonsche Burgerschool	281	12	
24. De Menadosche school	209		
25—27. De Langkatsche, Delische en Asahansche scholen met 31, 62 en 42 leerlingen	135		
28. Normaalscholen ter opleiding voor de hoofdacte te Batavia met 35 en te Soerabaja met 15 leerlingen, te zamen	50		
29. Normaalcursus tot opleiding voor de hulpacte te Batavia	11		
30. Het seminarie te Depok, ter opleiding van christen-inlanders tot onderwijzers, tevens zending-helpers	47		
31. Bijzondere kweekschool voor inlandsche onderwijzers	9		
32. Keucheniuschool, ter opleiding van Inlanders tot helpers bij het onderwijs, den hospitaaldienst en den dienst des woords	33		
33. Zendingkweekschool voor Inlandsche onderwijzers te Mergaredja (Semarang)	15		
34. Roomsche-Katholieke School tot opleiding van hulponderwijzers te Moentilan (Kedoe)	68		
35. Kweekschool te Modjowarna, ter opleiding van onderwijzers tevens godsdienstvoorgangers	16		
36—37. Seminariën van het Rijnsche Zendinggenootschap te Siponolon (Bataklanden met 101 en te Ombalata (Nias) met 25 leerlingen	126		
38. Kweekschool voor Inlandsche onderwijzers en godsdienstvervangers te Tomohon (Menado) van het Rotterdamsche zendinggenootschap	37		
39. Zendingkweekschool op Oeloe (Siau) Sangir-eilanden	9		
40. Kost en dagschool te Tomohon voor dochters van hoofden en aanzienlijken in de Minahassa	2	95	14
41. School ter opleiding van zonen van inlandsche hoofden en andere aanzienlijke inlanders te Naramoenda (Tapanoeli) en tot vorming van onderwijzers en godsdienstleeraars	50		
42. Handwerkschool te Kediri voor timmeren en draaien	15		
43. Ambachtsschool te Koewoe (Semarang) voor timmeren, blik-slaan en het bakken van steenen en pannen	26		

44. Idem te Modjowarno (Soera-baja)			18
45. Idem te Swaroe (Pasoeroean)			22
46. Idem te Naramoenda (Tapanoeli) voor timmeren, smeden, blik-slagerswerk, boekdrukker en boekbinden			30
47. Idem te Menado (nog niet geopend)			
48. Landbouwschool te Buitenzorg	3		14
49. Opleiding van jongelieden voor de Agricultuur en houtcultuur	15		
50. Proefcursussen voor voortgezet en uitgebreid lager onderwijs bij de openbare 1e lagere scholen te Bandong, Djokjakarta, Madioen en Padang, met respectievelijk 19, 16, 12 en 29 leerlingen			76
51. Cursus in de beginselen der wiskunde en in het handteekenen aan een der openbare lagere scholen te Magelang met 13 en 14 leerlingen			27
52. Onderwijs buiten de Kweekscholen. — Op Java en Madoera slaagden 39 hulponderwijzers en 79 kweekelingen = 118 personen; in de Buitenbezittingen 77 hulponderwijzers en 114 kweekelingen = 91 personen te zamen			309
53. Huisvljtscholen			165
	1904	2621	55

LAGER ONDERWIJS.

Gouvernementscholen.

<i>Inlandsch onderwijs.</i>			
Lagere scholen op Java en Madoera in 1905, 49 1e kl. en 264 2e kl. scholen			71256
Lagere scholen op de Buitenbezittingen in 1904			61414
<i>Europeesch onderwijs.</i>			
Op Java en Madoera, 143 scholen) 15105	3752	525	
Op de Buitenbezittingen 41 scholen)			
<i>Particuliere scholen voor vreemde Oosterlingen.</i>			
Op Java en Madoera 278			7715
Buitenbezittingen 218			3533
Voor Europeanen, 30 scholen met 3944	183	206	
len 25 met			504
Scholen of klassen voor voorbereidend onderwijs, 58 scholen met 2399	417	156	
Voor Inlanders op Java en Madoera 83 zending- en 326 andere particuliere scholen			44663
Op de Buitenbezittingen 650 zending- en 111 andere particuliere scholen			49747
<i>Externe scholen: te Bandong met 107, Djokjakarta met 118, Fort de Kock met 165 en Amboina met 45 leerlingen, te samen</i>			
			435
	23856	234488	12190

De bovengemelde cijfers leeren:
a. dat van de ± 32.000 Europeesche kinderen 24.000 onderwijs ontvangen, d.i. 3 op de 4;
b. dat van de ± 15.000.000 Inlandsche kinderen

FEUILLETON.

In het Land van Belofte.

Naar het Duitsch van
FRIEDA VON BULOW.

XXXII.

Heel gemoedelijk vroeg Beling den zwarten aanstaanden bediende:

„Zeg, domme nil — pardon mevrouw! — weet je nu wel de eer te waardeeren, een Duitsche Bibi Koeboea 1) te mogen dienen?“

„Ndio 2), Bana“, antwoordde de jonge met een grimas. „Nu, dan raad ik je, u deze hooge eer waar te toonen. Anders, mijn engelreine knaap, zendt de Bibi je met een zoogenaamden Uriasbrief naar de boma 3) en daar fris schen wij je met een stokje een beetje op. Versta-je?“

„Ndio, Bana“

Beling hield zijn toespraak in het aan de kust gangbare dialect. Maar als hem een onvertaaltbare Duitsche uitdrukking voor den mond kwam, dan laschte hij die heel gemoedelijk in het Duitsch er tusschen.

Men werd het eens voor twaalf roepijen maandloon, en daarmede was de bediende aangenomen.

Maleen zeide nauwelijks één woord meer, dan de hoffelijkheid gebod.

„Bibi“, sprak de kleine Beling, nadat hij zich een poos vruchteloos moeite had gegeven om haar wat op te wekken, u mag niet zoo ontoegankelijk zijn. Waarom toch?“

De luitjes hier in Satoeta zijn zoo kwaad niet, jammer,

1) Hooggeboren Vrouwe.
2) Ja.
3) Fort.

dat u ons niet bij voortduur het voorrecht van uw tegenwoordigheid wilt schenken, anders zoudt u er wel achter komen, dat wij hier een charmant volkje zijn, — enkele bromberen natuurlijk uitgezonderd.“

„U heeft het dus goed hier?“
„Uitnemend. En weet u, wat uw huisgenooten van u zeggen, bibi?“
„Neen.“

„Zij zeggen: De baronesse is zoo verschrikkelijk voorzichtig en gereserveerd, men weet niet, wat men aan haar heeft.“

Zij glimlachte — een zwak, mat lachje.
„Ik ben ook nog heelemaal vreemd.“
„Ja, als u zich verstoppt als de slak in haar huis, waarde bibi, dan slaat u ook juist niet den weg in, die tot goede kennismaking leidt.“

Maleen steunde den arm op de naast haar staande verandahtafel en verborg het hoofd in de handen.

De tegenwoordige toestand kwam Maleen voor als de vervulling van een banger droom, dien zij niet ééns, doch zeer dikwijls gedroomd had: de langverbeide terugkeer naar het beloofde land, om daar alles wonderlijk vreemd en droevig beklemmend te vinden.

Zij had den indruk, dat de joviale, kleine officier medelijden met haar had, en uit medelijden trachtte haar op te wekken.

Daartegen kwam haar trots in opstand, en ook tegenover hem toonde zij zich gesloten.

Als een mimosa had zij zich na die eerste, onverwachte krenking in zichzelf teruggetrokken en was ongenaakbaar geworden.

Haar hoop, reeds den volgende dag het ongestruide Satoeta te kunnen verlaten, werd niet verwezenlijkt.

Gelijk allen, die in het Oosten verkeerden, moest zij ervaren, dat vlugge behandeling van zaken daar nu een-

maal onbestaanbaar is.

„Kescho, Inshallah 1) — dat woord ligt bestorven in den mond der gele, bruine en zwarte zonen van Oost-Afrika; en dat „morgen“ wordt niet zoo spoedig „heden.“

Maleen ervoer, wat het zeggen wil: een verwende vrouw te zijn, onbekend met het praktische leven, en zich dan op eenmaal, omgeven door moeielijkheden, aan zichzelf overgelaten te zien.

Dat er niets voor haar gedaan werd, als zij het zelf niet deed, zijzelf, met eigen handen en eigen hoofd, dat was haar zóó nieuw, dat de minste moeielijkheid haar een zwaarwichtige gebeurtenis toescheen.

Menigmaal wist zij zichzelf niet te helpen en zou zij dankbaar geweest zijn voor raad en daad van een verstandig vriend. Maar nu zij eenmaal haar geloof in de vriendschappelijke gezindheid van haar omgeving verloren had, liet zij iets liever ongedaan of maar half gedaan, dan dat zij iemand iets vroeg, van wiens welwillendheid zij niet overtuigd was.

En zoo tobde zij zich in stilte af.

Zij moest een zeilboot aanschaffen en uitrusten, eenige opzichters in dienst te nemen, onderhandelingen over een woning in Mona voeren, grensgeschillen regelen, enz., enz.

Daarbij was het haar, alsof zij bij elke schrede tegen een vijandige macht te kampen had. En zij voelde, dat er slechts één strijd is, dien een vrouw kan voeren, zonder er de kracht van haar vrouwzijn bij in te schieten: stil dragen en rustig, moedig handelen.

Niet den strijd vreesde de vrouw, maar wel dikwijls het onaangename gedruisch van de wapenen. Een positie, die niet anders is te verdedigen dan met groot misbaar, geeft een verstandige vrouw liever op.

Maleen zag van de Duitschers in Satoeta bijna niemand

1) Morgen, als God wil.

ongeveer 250.000 school gaan, d.i. 1 op de 60; c. dat van de ± 144.000 chineesche kinderen ruim 12.000 worden opgeleid, d.i. 1 op de 12.

Die cijfers zijn met opzicht tot het middelbaar onderwijs voor Europeanen 1 op 16, voor Inlanders 1 op 6000 voor vreemde Oosterlingen 1 op 225.

De inlander is hier weder de meest misdeelde. Daarom kan er geen genoeg werk van worden gemaakt om de zending en particulieren tot medewerking aan te sporen en zijn de BB. voor de zending het als het ware aangewezen terrein, vooral daar waar het Mohamedanisme niet de alleenheersende godsdienst is.

Dat de Regeering intusschen niet stil zit, doch rusteloos in den aangegeven zin werkzaam is, kan blijken uit tal van maatregelen en voorschriften, waaronder de volgende vooral vermelding verdienen.

1°. de subsidieering van particuliere Europeesche inrichtingen van voorbereidend onderwijs, welke o.a. onder de volgende voorwaarden plaats heeft.

a. de school moet gelegenheid geven tot kostelooze toelating van kinderen van onvermogen Europeanen tot een aantal dat ten minste even groot is als dat der schoolgeld betalende kinderen.

d. Wanneer aan de school eene afzonderlijke cursus verbonden wordt voor kinderen van inlanders en m. d. g. en op andere uren dan aan de Europeesche leerlingen voorbereidend onderwijs wordt gegeven. (Ook wanneer zoodanige afzonderlijke cursus niet bestaat, zullen Inlandsche kinderen tot de school toegelaten kunnen worden, doch dan tot geen grooter aantal dan het ¼ deel van het totaal getal leerlingen). Aan de extra subsidie ten behoeve van den afzonderlijken cursus voor inlanders, wordt echter niet de eisch gekoppeld, dat een zeker aantal leerlingen gratis wordt toegelaten. Directie bevordering toch van de kennis van onze taal bij de Inlandsche bevolking mag zich vooralsnog niet verder uitstreken dan tot de hoogere lagen van die bevolking.

Men moge dit eene stiefmoederlijke bedeeling van den Inlander vinden, erkend moet toch worden, dat hij wat gekregen heeft. En iets is beter dan niets.

2°. De oprichting van ambachtsscholen, niet zoozeer omdat bij de bevolking een bepaald drang bestaat tot ontwikkeling in industrieelen zin als wel dat, bij behoorlijke voorbereiding, Inlanders van eenige ontwikkeling tot zeer goede ambachtsscholen kunnen gevormd worden, en dat dan voor een onbepaald aantal van hen een goed bestaande is te vinden op de door Europeanen gedreven industriele ondernemingen. Bevordering van het ambachtsonderwijs zal dus een niet geringe categorie van Inlanders tot een hooger sociaal en oeconomisch standpunt kunnen brengen.

Het ligt in de bedoeling deze bevordering te verkrijgen door de oprichting der bedoelde scholen en het verleenen van geldelijken en zedelijken steun aan de leerlingen, die na doorloopen cursus afzonderlijk of coöperatief eene werkplaats willen oprichten.

3°. Het landbouwonderwijs. De 13 leerlingen met wie de aan den plantentuin verbonden landbouwschool in Juli 1903 geopend was, konden in Mei 1904 alle naar de 2e klasse bevorderd worden, terwijl in Juli d.a.v. 17 nieuwe leerlingen (3 Europeanen en 14 inlanders werden aangenomen.)

Doch, zooals gezegd, de verschillende soorten van scholen dienen als het raderwerk van een horloge in elkander te grijpen, ten einde van dit onderwijs de beste vruchten te kunnen plukken. En dit zal evenzeer geld kosten als de beoogde uitbreidingen.

Zien wij daarom thans op welke wijze op de komende begrotingen aan de noodige fondsen voor de beoogde doeleinden kan worden gekomen.

30/4 — 1907.

H. E. P.

anders dan de huisgenooten. Besprekingen over zaken brachten haar ook wel in aanraking met de chefs van groote plantages en koopmansfirma's, doch daarbij hield men zich strikt aan het zakelijke.

Van den Graaf en Gravin Ilfershofen had zij sedert den dag van haar aankomst niets meer gezien en ook Konrad Beling had zich, door haar ontoegankelijkheid afgeschrikt, teruggetrokken. Opdringen wilde Beling zijn diensten aan niemand, ook niet aan een eenzelve, eigenzinnige dame.

Op een avond — het was de vooravond van Maleens vertrek naar Mona, stond zij voor het logement.

De zon stond reeds laag en schoot haar lange, gouden lichtstralen heel schuin tusschen de palmenstammen door.

Daar kwam een groepje Europeanen op het huis aan. Maleen herkende den Graaf Ilfershofen en zijn vrouw. In hun gezelschap bevonden zich een toevallig in Satoeta vertoovend natuurkundige en een luitenant van de politietroepen.

De Graaf zag Maleen en kwam naar haar toe.

„Hoe gaat het u, bibi?“ vroeg hij met zijn rustige, zachte stem.

„Ik ben geducht verkouden.“

„Dat is hier aan de orde van den dag dit jaar — en in Embetsa-Dodo nog meer dan hier. Het is een soort van influenza. Denkt u morgen werkelijk naar Mona te gaan?“

„Ja.“

Ook de gravin, die leliewit tusschen den natuuronderzoeker en den luitenant kwam aanwandelen, was nu bij hen gekomen.

„Goeden avond, bibi“, zeide zij min of meer uit de hoogte.

„Laten wij een beetje gaan zitten, stelde de graaf voor, en riep een zwarte toe, vlug stoelen buiten te brengen.

„Laten wij hier een beetje gezellig onder de palmen

Oost-Indische Berichten.

De zaken op Fak Fak. Naar men verneemt is volgens de *St.-Cr.* het detachement aanvullingstroepen, ter sterkte van 70 man, dat den 21sten Januari, onder bevel van den kapitein der infanterie J. A. Köhler te Soerabaja is sloop gegaan, met bestemming naar Sagar, alwaar genoemde officier het commando over de gezamenlijke troepenmacht — van 150 man — zou aanvaarden te Ambon aangehouden.

De reden hiervoor moet zijn, dat na de gebeurtenissen in November jl. de toestand op Onin zoo bevredigend wordt geacht en de geest onder de, hunne wapens gewillig inleverende bevolking zoo geruststellende, dat het binnenlandsch bestuur op Fak Fak van oordeel is, dat versterking der troepenmacht ten eenenmale onnoodig is.

Als de regeering het met deze zienswijze eens is, en dat schijnt het geval te zijn, is het denkbeeld om de toestanden in West-Nieuw Guinea permanent te verbeteren, derhalve weer voorloopig van de baan en zal, in den aanvang althans, maar weer worden doorgezield in den ouden koers, totdat er weer iets gebeurt om van gedachten te veranderen.

De bevolking levert gewillig haar wapens in, zoo wordt gemeld. Dat is zeker zeer bevredigend. Maar of men zich hiermede voldaan mag rekenen, waar ontwapening der Alfoerenstammen op het programma stond, is een andere kwestie.

Het lag natuurlijk op den weg der Alfoerenhoofden om de Compagnie te paaien, toen het gebleken was, dat die Compagnie zich krachtig te weer wilde gaan stellen, want in Nieuw Guinea, evenals overal elders, brengt 't belang der hoofden mede, — niet, dat der bevolking, — om het leventje van rooverhoofdman zoo lang mogelijk te rekken en dus de Compagnie op een afstand te houden.

Een slap beleid, met zoogenaamde hypermenschevriende grondbeginselen tot basis, heeft nog nooit iets anders uitgewerkt dan toestanden te bestendigen, die tot schande waren voor ons bestuur en tot schade van de betrokken bevolking.

Wij hebben te onzaliger ure onze handen in het westpennest Nieuw Guinea gestoken. Dat was verkeerd. Maar nu wij het eenmaal gedaan hebben, dient onze greep ook vast te zijn en zijn wij zedelijk verplicht de Papoe's en Alfoeren aldaar te verlossen uit de slavernij hunner hoofden.

De Salenka expeditie in Ngawi. Men schrijft aan het *Soer. Hbl.*:

Bij de dessa Tinil, niet ver van den grooten postweg van Ngawi naar Solo, is men druk bezig met het wroeten in de ingewanden der aarde onder toezicht van Europeanen, met de kennelijke bedoeling naar wat anders te zoeken dan mineralen.

De assistent-resident van Ngawi verleent hun alle mogelijke hulp. Ofschoon ik nopens de identiteit der Europeanen geen voldoende zekerheid heb (op het residentiekantoor te Madioen kon ik hieromtrent geen inlichtingen krijgen), moeten de Europeanen deel uitmaken van de op 29 Januari uit Genna vertrokken wetenschappelijke expeditie van mevrouw de weduwe Salenka en van een professor uit Greifswald, die in Ngawi het gebeente van apen komt zoeken ten behoeve van wetenschappelijke onderzoekingen.

Het gouvernement en de mijnbouw-maatschappij Redjang Lebong.

Quos ego . . .

„Tot dezen uitroep komt men“, zegt de kroniekschrijver in het *Soer. Handelsblad*, als men kennis neemt van de behandeling, die de mijnbouwmaatschappij Redjang Lebong van de Indische regeering heeft moeten ondervinden, of

gaan zitten“, herhaalde hij tegen Maleen. Wat zou men beter verlangen?“

„Goed; laten wij gaan zitten.“

„Het schijnt, dat dit een tegenbezoek moet beduiden“, dacht Maleen.

„Breng een tafel buiten en bier“, gelastte de Graaf den zwarte.

„Waar wilt u toch eigenlijk in Mona gaan wonen?“ vroeg de Gravin. „U vindt daar niets.“

Het klonk alsof zij zeggen wilde:

„Laat dien onzin toch varen, en reis met de eerste stoomboot weer terug naar de plaats, waar je vandaan gekomen bent.“

Maar Maleen antwoordde kalm, dat zij reeds een kamer had gehuurd.

„Nu, daar zult u gauw genoeg van hebben“, meende de Gravin.

Zij was jong en verwend, maar oprecht. Maleen voelde, dat zij in haar bijzijn eenvoudig voortging te spreken op den toon, waarop men over haar praatte als zij er niet was.

Haar trots wilde tegen dezen nonchalanten, min of meer spottend minachtenden toon in verzet komen, maar zij bedwong zich.

„Zwijgen en handelen!“ hield zij zichzelf voor. „Ik zal hen allen overbluffen.“

Zij zaten in een wijden kring om het tamelijk kleine tuintafeltje.

Daar Maleen slechts eenlettergrepige antwoorden gaf, hield de Gravin zich weldra niet verder met haar bezig. Zij begon een gekseherend gebabbel met haar beide cavaliers, die het evenzeer beter schenen te vinden, het woord niet tot Maleen te richten.

De Graaf sprak niet.

Maleen luisterde een poosje stilzwijgend toe. Doch een geest van verzet maakte zich van haar meester. Waarom zat zij eigenlijk hier? Om zich te laten beleedigen?

liever van de oppermachtige bureaucratie. In plaats dat den pioniers van dat deel van West Sumatra de hand wordt gereikt, zien zij op hun weg belemmering op belemmering gestapeld!

Het is een stichtelijk verhaal, dat de directie der genoemde mijnbouwmaatschappij in het pas verschenen jaarverslag doet. Om het transport tusschen Benkoelen en de mijn te vergemakkelijken, bestelt zij, bij wijze van proef in Engeland een „motor-lorry“, speciaal voor het doel gebouwd op aanwijzingen van den destijds e. a. waterstaatsambtenaar te Benkoelen, die gegevens verstrekte omtrent het draagvermogen der bruggen etc. in den grooten weg. In Juni 1906 kwam de motor te Benkoelen aan. En werd natuurlijk dadelijk in dienst gesteld? Geen sprake van, Il y a des fonctionnaires à Berlin — of in Benkoelen. De heer resident weigerde aanvankelijk vergunning tot rijden te verleenen, op grond van de omstandigheid, dat sedert een aantal bruggen in den weg in zoo'n slechten toestand geraakt waren, dat zij, naar men vreesde, de auto — met volle vracht slechts 2875 kilo wègend — niet zouden kunnen dragen. „Eerst na veel moeite en nadat voor Benkoelen een nieuwe resident was benoemd“, zoo constateert de directie met droog sarcasme, „werd ons in November 1906 de vergunning tot rijden verleend, edoch met de zeer bezwarende conditie, dat de twee hangbruggen in den militairen weg Benkoelen-Kepahiang, niet mochten worden bereden en dat eerst een 15 tal bruggen op het traject Kepahiang-Tabarenah op onze kosten en ten genoegen van den waterstaat in orde waren gebracht!“

De cursiveering is van de directie.

„Bij bedoelde hangbruggen“, zoo zet zij haar lofzang op het Indische B. B. voort, „hebben wij zelve overvaarten moeten aanleggen met op- en afritten, en wat de ons opgelegde reparatie der bouwvallige gouvernementsbruggen betreft, die geschat wordt f 15.000 à f 20.000 te zullen bedragen (voorwaar geen peulschilletje voor een proefneming eener particuliere onderneming), zoo zijn wij thans doende die bruggen nader te laten opnemen en naar de goedkoopste wijze van herstel om te zien. Want met de toename van ons bedrijf is vermeerdering in de transportmiddelen bepaald noodzakelijk, omdat de bevolking oogenschijnlijk niet in onze behoefte kan voorzien.“

Zoodra de bruggen zullen zijn gesteld, zoo vernemen wij nog, zal een geregelde dienst van auto's tusschen Benkoelen en Tabarenah worden ingericht.

Het verhaal van de ervaringen der directie is nog niet ten einde. Zij betaalde in 1906 aan vast recht, cijns en patentbelasting het sommetje van ruim f 196.000 aan de schatkist, en bracht, of brengt maandelijks, te zamen met de zustermaatschappijen Ketahoen en Simau, f 80.000 onder de bevolking, zijnde per jaar bijna een millioen. In 1906 kocht zij van de Inlandsche rijstbouwers alleen 2200 pikols rijst op à f 9.50 de pikol. Honderden menschen vinden bij haar werk als karrevoerders, prauwvoerders, transportkoelies, hontleveranciers enz. In de nabijheid van Lebong Donok zijn uitgestrekte sawahs aangelegd, volgens aanwijzingen van Javanen en Soendanezen, die er zich na de expiratie van hun dienstverband gevestigd hebben. Voor den aanleg van wegen, dus voor de verbetering der communicatie — waarvan het gouvernement profiteert, nu bij Lebong Donok van staatswege mijnbouwkundige opsporingen worden gedaan — heeft de directie het sommetje van f 620.000 uitgegeven. En zij getuigt:

„Het is treffend voor iemand, die tien jaren geleden Lebong bezocht en daar thans terugkomt, te zien hoe de geheele landstreek er op vooruitgegaan is, sedert de mijn te Lebong Donok geopend werd. Vroeger een wildernis, schaars bevolkt met weinig meer dan in boomschors ge-

Zij stond op.

„Ik zal nu maar afscheid nemen“, sprak zij, uiterlijk onbezorgd.

Opeens wendde de Graaf zich tot haar.

Hij zag haar van terzijde aan en zeide met bijzondere nadruk:

„Eindelijk oogst die Krome nu toch, wat hij gezaaid heeft.“

Alsof het afgesproken werk was, braken de anderen hun gesprek af en keken met zichtbare spanning naar Maleen en den Graaf.

Maleen verbleekte.

Op zulk een rechtstreekschen aanval was zij niet voorbereid geweest.

„Wat bedoelt u?“ vroeg zij met weifelende stem.

„Ze hebben hem nu een proces aangedaan.“

„Waarvoor?“

„Wegens zijn gewelddadigheden tegen de zwarten.“

Maleen zag hem met groote oogen aan. Zij begreep hem niet.

„Maar Krome is al sedert jaren in Duitschland.“

„Dat weet ik, bibi, dat weet ik wel“, zeide de Graaf.

„Maar het is toch waar. De misdaden dateeren van eenige jaren terug, maar de straf komt thans. De arm der gerechtigheid grijpt niet altijd snel, waarde bibi, maar grijpt zeker.“

Ondanks al de kalmte, zachtmoedigheid en vriendelijkheid, die hij toonde, was ook de Graaf zenuwachtig.

Hij wist heel goed, dat hij deze bleekte vrouw, die thans als een martelares daar stond, aantastte op het punt, waar zij het meeste weerloos en kwetsbaar was.

En ofschoon hij met het plan gekomen was, haar nu eens ronduit te zeggen, wat men dacht over den man, wiens vertrouwd vriendin zij geweest was, had hij thans gaarne dit voornemen opgegeven . . . als hij er niet tegenover de anderen op gesnoefd had. (Wordt vervolgd).

kleede inlanders, thans een welvarend landschap met nieuwe dorpen en gehuchten, en een groote, van straten voorziene pasar te Moeara Anam, alles levende van ons bedrijf!

Een blijvende herinnering aan den Buyter's feestdag mag genoemd worden het zeemanshuis, dat op initiatief van de heeren E. A. Zeilinga, directeur der Ned. Ind. Escomptomaatschappij, E. A. Coenen, kapitein-luitenant ter zee, en A. W. van der Worm, officier van administratie der 1e klasse, zoo het denkbeeld voldoende instemming vindt, te Weltevreden en te Tandjong Priok zal worden opgericht.

„De bedoeling is zeer zeker sympathiek“ zegt de *Javabode*.

„In alle havensteden, ook in die van vele koloniën, vindt men zeemanshuizen, waar de jongens van Jan de Wit, als zij aan den wal zijn, „als bij moeder thuis“ kunnen zijn, waar zij tijdpassering kunnen vinden en verzorging. Thans zijn zij bijna uitsluitend aan de goede zorgen van den sopi-Chinees en van de gastvrije dulcineas van de straat overgelaten, met de gevolgen van dien. Voor den soldaat wordt gezorgd, voor den matroos wordt niets gedaan.

Zondag a. s. te 11 uur zal in het bovenlokaal van Maison Versteeg een bijeenkomst plaats vinden van belangstellenden. De vice-admiraal, een aantal chefs van stoomvaart-firma's en reederijen en van zaken met de zeevaart in verband staande, hebben reeds hunne medewerking toegezegd, zoodat het wel waarschijnlijk mag worden geacht, dat de Nederl. Indische Vereeniging Michiel Adriaensz. de Ruyter morgen het levenslicht zal kunnen aanschouwen en haar werkzaamheid aanvangen.

De vereeniging stelt zich ook voor de lust voor het zeemansbedrijf bij onze indische jongens optewekken en aantewakkeren.

Schuurbranden in Djember. Ook in de afgevoeren campagne heeft de roode haan lustig gekraaid. Ten bewijze geven wij het volgende lijstje, dat de *Locomotief* publiceert:

On-djember zag een twaalfde schuren en schuurtjes in vlammen opgaan, de Amsterdam Besoeki-Tabak-maatschappij verloor er elf, de Besoeki-Tabak-maatschappij zeven, Djelboek drie, Adjoeng Soekokerto een, de heer Grevers eveneens een, terwijl bovendien de heeren Van der Krapp en Van den Eerde ieder een afpakschuur, goed gevuld, door brandstichting verloren.

En toch, zegt de correspondent, het moge vreemd klinken, het bestuur is werkelijk actief en algemeen zijn de tabakkers dan ook van opinie, dat van die zijde gedaan wordt hetgeen billijkerwijze geëischt mag worden.

Padangsche handelsbelangen. In de *Sumatrabode* van 4 April j.l. lezen wij:

„Het trekt hier ter plaatse zeer de aandacht, dat de Nederlandsche consul in Japan, belast met een handelszending naar Nederlandsch-Indië, na zijn verblijf te Batavia, Semarang en Soerabaja, op 1 April naar Makassar vertrok om vandaar naar zijn standplaats terug te keeren.

Hij heeft daarmede verzuimd, Padang te bezoeken, waar toch een kamer van koophandel en een handelsvereniging bestaan en welks handelsstand de voorlichting van den consul op hoogen prijs had gesteld.

Resident A. K. Dery. Onder zeer veel bewijzen van sympathie verliet hedenmorgen de gepensioneerde resident der Pad. Bovenlanden, de heer A. K. Dery, Fort de Kock, door velen uitgeleide gedaan tot Padang Pandjang en zelfs tot Padang. Treffend was het langs de geheele spoorlijn, tot aan de grens van Padang toe, te zien, hoe al de inlandse hoofden hun ouden chef met hartelijkheid vaarwel kwamen wenschen. Spontaan was deze uiting van hartelijkheid en geheel te verklaren door de omstandigheid, dat de bevolking in den heer Dery ziet den bestuursambtenaar van den ouden stempel, waartoe zij met vertrouwen kon opzien. Inderdaad is de heer Dery een echte Westkustenaar, want het grootste gedeelte van zijn diensttijd bracht hij in dit gewest door. Hij was als controleur achtereenvolgens werkzaam bij de betengeling der veepest te Manindjoe, te Kajoe Tanam en in de Ommelanden van Padang, als assistent-resident te Siboga en te Solok en laatst resident te Fort de Kock.

Heeft resident Dery vroeger steeds met opgewektheid zijn taak als bestuursambtenaar vervuld, in de laatste jaren scheen ons dit wel veranderd en hebben wij gemeend, dit te moeten verklaren door de verrassingen, aan welke o.m. ook ambtenaren van het B.B. korps onder het nieuwe regime blootstaan.

Naar wij uit Fort de Kock vernemen, zijn door den resident tot afscheid aan de Europeanen en ook aan de inlandse hoofden en ambtenaren welgeslaagde en op prijs gestelde feestjes gegeven en door de gezamenlijke europeesche inwoners van Fort de Kock werd daarna aan de familie Dery een soirée in de sociëteit „Belvédère“ aangeboden.

Door de hoofden is hun afgetreden chef als souvenir een maleischen kampoeng, in zilver-filigraam-arbeid mooi uitgevoerd, vereerd.

Tijdelijk is belast met de waarneming der betrekking van resident der Padangsche Bovenlanden de assistent-resident der L. Kota van gemelde residentie Th. J. H. van Driessche.

West-Indië.

Suriname. Omtrent het tramplan, waarvan wij in ons vorig nummer aan de hand van de *Surinamer* melding maakten, ontleenen wij aan *Onze West* dat het niet zoo heel zeker moet worden geacht dat het plan zou kunnen doorgaan. Wel werd door den concessie-aanvrager Mr.

van den Brink, met het oog op den tijd, die daarmee verloren zou gaan, afgezien van het beding der voorwaarde eener rentegarantie van het aanlegkapitaal, waarvoor de toestemming der moederlandsche wetgevende macht wordt vereischt, maar in plaats daarvan wordt de voorwaarde bedongen van overname der lijn, zoo door de in het leven te roepen maatschappij gewenscht, na tien jaren, wanneer het bacovencontract, waarvoor de lijn zou worden aangelegd, dan zou afloopen. Wij meenen dat ook deze voorwaarde bezwaarlijk door het koloniaal bestuur eigener hand zal kunnen worden ingewilligd, en dat ook voor zulk eene, de koloniale middelen zij het ook in de toekomst bindende voorwaarde in de bestaande omstandigheden, toestemming van de Staten-Generaal zou moeten worden gevraagd.

Gesteld evenwel dat ook deze voorwaarde wordt losgelaten en het benodigde kapitaal op f 850.000 wordt gesteld, waarin begrepen het bouwen van een steiger aan de Suriname-rivier ongeveer ter hoogte van Belwaarde of Dordrecht, en twee steigers aan de Commewijne, om plantages van den overkant in de gelegenheid te stellen hun producten over te zetten en verder per spoor te doen vervoeren, bijeengebracht wordt, dan staat volgens *Onze West* toch nu reeds vast dat de lijn niet gereed kan zijn in April 1908, het tijdstip waarop de verscheeping van bacoven een aanvang zal moeten nemen.

Het blad raadt dan ook ten sterkste aan, om geen oogenblik te wachten met het treffen van voorzieningen voor een eventueel transport te water, zoolang niet de zekerheid bestaat dat voor het vervoer op den tramweg zal kunnen worden gerekend.

Dat overigens het tot stand komen van zulk een nieuwe verbinding door *Onze West* zou worden toegejuicht laat zich wel begrijpen welk blad, waar in deze slechts sprake is van eventueelen tram-aanleg ten behoeve van de plantages in Commewijne, van deze gelegenheid gebruik maakt, om het oude plan der heeren Loth en Benjamins betreffende de verbinding van Paramaribo met Saramacca door een tramweg in herinnering te brengen.

„De United Fruit Co.“, schreef het blad, „heeft zich bereid verklaard op dezelfde voorwaarden als thans gesloten, de vruchten op te koopen van nog eenige duizenden hectaren bacoven. Onder die omstandigheden verdient het oude plan o.i. opnieuw gezette overweging. Het vrucht-bare district Saramacca, thans zoo moeilijk bereikbaar zou door een tram in een goed uur bereikbaar worden, terwijl de trambaan zou loopen door vruchtbaar en ingepolderd land.“

Van de hier bedoelde tramplannen zou zeker niet, met het oog op de wenschelijkheid van een spoedig vervoer der bacoven naar de verschepingsplaats, de teleurstelling te duchten zijn met het goudveldenverkeer opgedaan, bij de exploitatie van den kolonialen spoorweg.

Dat verkeer leverde in 1906 slechts ruim 17000 gld. op, niettegenstaande van af 1 Januari van dat jaar het baanvak Paramaribo—Kwakoegrond in exploitatie is geweest. Voornamelijk viel het verkeer met de Saramacca-placers tegen.

Bij de kleine ontginners, lezen we in de M. v. T. op de ingediende begroting voor 1908, schijnt de oorzaak te moeten worden gezocht in gebrek aan contanten, waarom zij zich de langere reis te water getroosten. Voor de grootere ontginners in Saramacca, die toch vaartuigen er op na moeten houden voor de reis boven Kwakoegrond, schijnt het voordeliger de vaartuigen te laten doorloopen tot Paramaribo.

Er is nu voor 1908 voorgesteld een stoombarkasdienst van gouvernementwege, in aansluiting met den spoorweg van Kwakoegrond naar Boven Saramacca te openen, waardoor men het verkeer hoopt aan te trekken, maar de opbrengst van spoor- en stoombarkasdienst wordt voor 1908 ongeveer 22000 gld. lager gesteld dan de raming der spoorweg-opbrengsten voor het loopende jaar.

In den loop van dit jaar is een aanvang gemaakt met eene proef van bosch-exploitatie, waartoe onder de langs den spoorweg gelegen boschtereinen het naar het nabijgelegen plaec van dien naam Montanamijsa geheeten boschcomplex is uitgekozen. Een beperkt bedrijfsplan voor bosch-exploitatie voor de periode 1906—1907 is bij de begrotingsstukken voor 1908 gevoegd.

Dit complex, waarvan het eenige nadeel is gelegen in den grooten afstand van Paramaribo, ongeveer 128 kilometers, is zoo groot en van dien aard dat het bedrijf gedurende een reeks van vijftig jaren kan worden voortgezet, een tijd, noodig voor en aler de jonge opstand, die van te geringe afmetingen was bij den eersten kap en dien men daarom liet staan, zich tot kapbaar bosch kan hebben ontwikkeld. Het voor uitvoer geschikte hout uit dit complex wordt op 16 pct. van den voorraad geraamd, zoodat 84 pct. van het gekapte hout door het lokaal verbruik moet worden geconsumeerd, wil men geen hout doen verloren gaan. Hierin ligt voor de eerste exploitatiejaren een natuurlijke grens voor het te kappen houtquantum. Blijkt het quantum exporthout van 16 pct. te laag geraamd, of het consumptie-vermogen van de plaatselijke markt grooter dan werd aangenomen, dan zal de houtaankap kunnen worden uitgebreid. Voor de eerste mogelijkheid schijnt wel eenige kans te bestaan, waar thans reeds met vrij groote zekerheid gezegd kan worden, dat behalve de bekende export-soorten, bruinhart, manbarklak, groenhart, letterhout en purperhart, ook arrata, bijlhout, tongka, ijzerhart, pakoeli, en koenatèppi voor export geschikt zullen zijn, waardoor het voor uitvoer geschikte hout van bedoeld complex tot 40 pct. zou stijgen. Voorloopig wordt op een aankap van 2000 M³ 's jaars gerekend.

Uit de begrotingsstukken constateeren we met genoegen dat onder de Javanen in de kolonie iemand is aange-

troffen, zeer geschikt om op te treden als opzichter in het belang der Javaansche kolonisatie. Aan dezen persoon is een salaris van 60 gld. 's maand toegelegd. Als mid-denman gesteld tusschen de Javanen eenerzijds en den agent-generaal voor de immigratie en het landbouw-departement anderzijds, heeft zijn optreden reeds aanleiding gegeven tot de vestiging van eenige Javaansche families. Mogen er nog velen volgen, want de vermeerdering zijner blijvende bevolking is voor Suriname een levensvraag.

Curacao. Het door den Kolonialen Raad op de ontwerp-begroting voor 1908 uitgebracht Voorloopig Verslag maakt den indruk van zakelijkheid. Wij gelooven dat de leden van dien Raad het bij het rechte eind hebben, wanneer zij zich schrap zetten tegen de voortdurende uitzetting der uitgaven der gewone huishouding, en zou men te Paramaribo hieraan een voorbeeld kunnen nemen.

„Waar de Memorie van Toelichting,“ lezen we in de algemeene beschouwingen van be loeld verslag, „voorstelt, dat ook dit jaar gelijk verleden jaar, de leidende gedachte bij de samenstelling der begroting is geweest, het beperken der uitgaven tot het strikt noodzakelijke, en in weerwil daarvan het eindejfer der uitgaven wederom is gestegen, achten de afdelingen het thans niet voldoende alleen op bezuiniging aan te dringen, maar meenden zij in groote trekken te moeten aangeven in welke richting die bezuiniging, naar hun voordeel, zou kunnen worden verkregen.“

Wat de Raad wenscht is dat voorzieningen worden getroffen om paal en perk te stellen aan het hand overhand toenemen van schrijf- en ander bureauwerk aan verschillende gouvernementafdeelingen, eene meer praktische en eenvoudige organisatie der bestuursinrichting, waaraan niet de maatstaf van het theoretisch volmaakte, maar slechts die van het praktisch voldoende behoort te worden aangelegd, en waardoor de weg zal worden bereid voor een beduidende inkrimping van het ambtenars-personeel.

Mocht overigens, meende de Raad, waar het de uitvoering van maatregelen betrof, welke de economische verheffing der kolonie beoogen, niet te angstvallig op de uitgaven worden gelet, de afdelingen vonden in sommige bij de begroting gedane voorstellen aanleiding om er op te wijzen, dat deze opvatting niet tot kwistigheid mag leiden. Daartegenover sprak de Raad zijne teleurstelling uit over de onvoldoende wijze, waarop het bestuur zich voorstelt de divi-divi-cultuur aan te moedigen, waarvan de levensvatbaarheid vaststaat.

De punten, waarop de Raad van meening verschilt met het bestuur zijn in hoofdzaak de volgende:

Verdeeling van het 2e en 3e buitendistrict in steden van de voorgestelde samenvoeging, ieder onder een eigen districtsmeester; de niet noodig geachte detachering naar Nederland van ondergeschikte ambtenaren; ontlasting der kolonie van de uitgaaf voor de landbouw-inspectie, waaruit volgens den Raad voor Curacao geen het minste voordeel voortvloeit, waar het gebleken is, dat Suriname er op gesteld schijnt den landbouw-inspecteur onverdeeld te bezitten; de verdiensten van den landbouwkundige, wien het bestuur door het veranderen zijner toelage in tractement een vaste betrekking wil verzekeren, terwijl de Raad slechts geneigd blijkt, den tegenwoordigen landbouwkundige, wiens tegenwoordige bezoldiging overigens ad 4000 gld. te hoog geacht wordt, nog een jaar op zijne toelage in de gelegenheid te stellen „praktisch het nut en de voordeelen van een landbouwkundige voor de kolonie“ aan te toonen; de dreigende permanente uitzetting van het departement der openbare werken; staking der topographische opname, waar nu voor 1908 wordt voorgesteld twee leerlingen-opnemer aan te stellen, wat er op wijst, dat het werk niet zoo spoedig zal afloopen als aanvankelijk voorgesteld.

Van Vreemde Koloniën.

Een goede maatregel. De luitenant-gouverneur van Cochinchina, Rodier, die meermaals blijk gaf hart te hebben voor zijne geadmistrateerden, richtte onlangs een circulaire van den volgende inhoud tot de hoofden van gewestelijk bestuur:

„Mijn aandacht is gevestigd op den nadeeligen toestand, waarin zich de landbouwers in het binnenland bevinden voor den verkoop van den oogst, tengevolge van hunne onbekendheid met den werkelijken koers van de padi. Uitsluitend onderdrukt door de opkoopeers, staan de inboorlingen al te dikwijls hun oogst af tegen een prijs veel lager dan dien zij zouden moeten bekomen volgens den koers te Cholon, verminderd met de kosten van het vervoer en een billijke vergoeding voor de tusschenhand. Ten einde in dezen toestand verbetering te brengen, heb ik besloten voortaan dagelijks den koers van een pikol padi van 60 kilogrammen, geleverd te Cholon, telegrafisch ter uwer kennis te brengen. Deze koers zal aan de deur der inspectie en der telegraafkantoren moeten worden aangeplakt, alsook in de voornaamste dorpen en markten. Ik verzoek u de bevolking op de hoogte te stellen van dezen maatregel tegelijk dat u haar de plaats aanwijst, waar de koers van de padi zal worden genoteerd. U zult er voor zorgen den inboorlingen er op te wijzen dat de koers die is bij levering te Cholon. Het koerstelegram zal u van den 25en der loopende maand Maart dagelijks worden toegezonden. Ik verzoek u mij een afschrift te doen toekomen van de circulaire, die gij tot uwe geadmistrateerden zult richten, met vermelding tevens van de plaatsen, waar de aanplakking dagelijks zal geschieden.“

Ongetwijfeld is de, hier door den heer Rodier in het belang van den inlandschen landbouwer getroffen maat-

regel zeer prijzenswaardig te heeten, maar tegelijk kunnen we niet nalaten er de aandacht op te vestigen, hoe ook in deze fransche kolonie, en het is onder de tricolore overal net zoo, zoo weinig vertrouwen van boven af in de onderhebbenden wordt gesteld. Geen eenvoudige kennisgeving en last: „Zus en zoo zal geschieden en zoo en zoo wil ik het hebben,“ maar tot zelfs van de verste nithoekjes der kolonie wil men te Saigon weten of daar de padi-koers wordt geafficheerd, voor den boeman der contrôle op de gewestelijke hoofden van bestuur.

Spoorwegen in Belgisch-Congo. In de *Deutsche Kolonial Zeitung* geeft Max Schlagintweit, die er zooveel toe bijdroeg om door ernstige studie van den kolonialen arbeid der Belgen aan den Congo een ommekeer teweeg te brengen in de Duitsch-koloniale publieke opinie, eens door het tendenzieus geschied van engelsche belanghebbende zijde als zooveel nu nog ten onzent van de wijs gebracht, een overzicht van wat thans op spoorweggebied in den Congo staat is tot stand gekomen of ontworpen.

De Congo staat heeft het voordeel van goede waterwegen, die echter zooals met de Congo-rivier het geval is geen aaneensluitende verbinding met de zee opleveren, maar hier en daar tot tijd en wijle wellicht machtige en zeer kostbare waterwerken daarin verbetering zullen kunnen brengen, aanvulling behoeven met communicatie-wegen over land.

Op het oogblik staat nu een onafgebroken verkeerslijn gereed te zijn, die van de kust door eene combinatie van spoor- en waterwegen tot Katanga, dat is op 3747 kilometers afstand van de kust voert. Eerst wordt van Banana tot Matadi, een afstand van 125 kilometers, de Congo opgevaren. Bij Matadi beginnen de watervallen van den Beneden Congo en moest om den bevaarbaren middenloop van den Congo te bereiken, een 400 kilometers lange spoorweg tot Leopoldville worden aangelegd, die in 1898 voor het verkeer kon worden geopend en ongeveer 30 miljoen gulden heeft gekost. Van Leopoldville tot Stanleyville strekt zich de 1600 kilometers lange bevaarbare middenloop van den Congo uit. Bij laatstgenoemde plaats beginnen de Stanley Falls, zeven machtige watervallen, die het verkeer te water onmogelijk maken, en den aanleg van een spoorweg noodzakelijk maakten tot Ponthierville, 127 kilometers van het beginpunt dezer lijn verwijderd, die den 1sten September van het vorige jaar voor het verkeer kon worden geopend. Van Ponthierville is de Congo weder over een afstand van 315 kilometers bevaarbaar tot Kindu, waar de zoogenaamde Hellepoort begint, die den aanleg van een spoorweg noodig maakte tot Kongola over een afstand van 320 kilometers. Deze lijn is thans in aanleg en zal over twee jaren gereed zijn. Van Kongola is de Congo, van af Stanleyville Lualaba of Boven-Congo geheeten, tot het meer van Kisale onlangs door eene expeditie van den deenschen marine officier Mauritsen goed bevaarbaar bevonden, over een afstand van 400 kilometers. Van af het Kisalameer tot de Kalengwe-vallen, een afstand van 200 kilometers, moeten enkele kleine verbeteringen tot stand komen, die de scheepvaart tot Kalengwe zullen mogelijk maken, van waar een 260 kilometers lange spoorweg naar de kopermijnen van Katanga in aanleg is.

In voorbereiding zijn twee zijtakken van deze groote verkeerslijn en wel eene ter lengte van 800 kilometers van Stanleyville naar Mahagi aan het Albert-meer, en eene ter lengte van 280 kilometers van Kongola naar het Tanganyika-meer.

Alle spoorwegen in den Congo staat zijn of worden door particuliere maatschappijen aangelegd, waaraan naar voorbeeld van den spoorweg-aanleg in de Vereenigde Staten nitgebreide landconcessiën zijn verleend.

Behalve voor de hiervoren genoemde aangelegde of in aanleg of voorbereiding zijnde lijnen, is ten vorigen jare nog aan eene Compagnie du chemin de fer du Bas Congo au Katanga concessie verleend voor den aanleg van een 1800 kilometers lange lijn van een punt aan den Beneden Congo rechtstreeks naar Katanga, ter ontsluiting van het zuidelijk deel van het land en voor eene lijn, die Katanga met den portugeeschen Benguella-spoorweg moet verbinden.

Onrust in Engelsch-Indië. In de laatste tijden is herhaaldelijk sprake geweest van den onrustigen toestand in de groote engelsch-indische kolonie. Maurits Wagenvoort schetste niet lang geleden in een zijner belangwekkende brieven uit Engelsch-Indië aan de pers hier te lande den toestand als volmaakt gevaarloos. Ja, er heerschte een weinig ontevredenheid maar geen mensch dacht er aan opstand tegen het engelsch gezag. Deze meening wordt echter niet door de engelsche pers, zoo in Engeland als in Indië gedeeld, en een gelijk meningsverschil treft ons, wanneer wij er het verslag der debatten over de koloniale begroting in den Raad van den onderkoning in Maart II. op na slaan.

De bekeerde nawab van Dacca, plus Anglais que les Anglais, wil van een werkelijke onrust van beteekenis in het land niet weten. Onrust? Een fictie! Maar wat men wel in het land heeft, dat zijn gewetenlooze schrijvers in de pers en schuldige agitators, die de vlam van den opstand trachten aan te blazen en dien openlijk prediken onder de leuze van zelfbestuur.

Heel wat anders gaf de maharadja van Durbhanga te kennen in zijne hoogst belangwekkende rede; waaraan wij het volgende ontleenen:

„Ik heb niet het oog op uitbarstingen van rassenhaat, in de pers of op de tribune, noch op slecht beraden redevoeringen tegen het bestuur. Gewone ontstemming niet op werkelijke grieven gegrond is geen factor om mede rekening te houden. Ik wensch de aandacht van Uwe

Excellentie (sprekende tot den onderkoning) te vragen niet voor een voorbijgaande manifestatie van dien aard, maar voor een diep, echt gevoel, het bewustzijn, dat plechtige beloften onzer heerschers, om de woorden van een onzer meest uitstekende onderkoningen te gebruiken, onvoldoende ingelost blijven, en dat er geen ruimte genoeg is voor de aspiratiën geschapen en gekoesterd door een eeuw van weldoend engelsch bestuur. Zelfs de massa's zijn begonnen meer belang te stellen in den huidige toestand en de ontwikkelde klassen schijnen doortrokken van een steeds aangroeiende ontevredenheid met het beperkte veld, dat voor hen in het openbare leven openstaat. Heer, ik wensch niet te worden misverstaan; het is mijn bedoeling niet te ontkennen, dat rechten en privilegïen van tijd tot tijd zijn verleend en dat de sfeer van betrekkingen en invloed, is verzuimd. Ik beschouw de huidige ontevredenheid als een uitdrukking der overtuiging, dat, de gelegenheden die thans voor het volk openstaan geen verband houden met zijn huidige kunnen. De intelligentie, heel het kunnen van het volk is verruimd en men voelt, dat de uitbreiding zijner actie-sfeer daarmede geen rekening hield, noch de erkenning zijner talenten en van zijn energie. Indien ik de publieke meening goed versta, is evenwel terzelfder tijd de overtuiging thans wijd verbreid, dat de indische regeering volkomen beseft wat thans noodig is en dat zij hare politiek naar die veranderde toestanden in het land zal richten.

De door dezen spreker in zijne slotwoorden uitgedrukte hoop wordt ook weer niet door een anderen inlander, den bekenden heer Gokhale gedeeld, die bij diezelfde gelegenheid opmerkte, dat wel telkens erkend werd, dat de toestand hervormingen eischte, waarbij aan het inlandsch element grotere rechten zouden worden toegekend, doch dat alle hervormingen afstuiten op de engelsche bureaucratie in de kolonie, die de macht geheel in hare handen wilde behouden.

Wij gelooven dan ook wel te mogen aannemen, dat er wel degelijk ontevredenheid in Engelsch-Indië heerscht, eene ontevredenheid alieszins gerechtvaardigd, wijl de huidige toestand gelijkstaat met een breuk van het voor vijftig jaren reeds gegeven woord van koningin Victoria, om aan het inlandsch element volledige deelneming aan het bestuur en zijne diensten te verlenen.

Waar deze woordbreuk, afgescheiden van de vraag, of het belang van het land niet beter gediend was door het krachtig, eenhoofdig engelsch bestuur, dan door een bestuur, waarin het nog zoo welig bloeiend kastenwezen in Indië recht van meespreken zou hebben gehad, gepaard ging met eene tariefwetgeving, die de ontwikkeling van Indië's grootste industrie, de katoenijverheid, belemmerde, is het begrijpelijk, dat de ontevredenheid met de jaren wies en thans, door het voorbeeld van het overwinnend Japan, den factor van het bewustzijn van eigen kracht in het leven riep, waarvan de herhaalde uitingen der ontevredenheid van den laatsten tijd het gevolg waren.

Onder die uitingen heeft nu nog al van zich doen spreken de ontevredenheid met de inzake de vervolging van een inlandsch blad, de *Punjabi*, gevallen beslissing, welk blad veroordeeld werd wegens door den rechter als laster aangemerkte beschuldigingen, tegen engelsche politie-ambtenaren gericht, die voor eenige jaren een inlandsch politiedienaar in koelen bloede zouden hebben neergeschoten, wegens zijne weigering om geloofsredenen om een op de jacht geschoten varken voor zijne superieuren te vervoeren. De laster werd aangemerkt als poging tot opruiing tegen het engelsch gezag, maar de inlandsche bevolking schijnt de billijkheid der rechterlijke uitspraak en de juistheid van het rechterlijke oordeel te betwijfelen. Zij heeft hiervan ten minste door hare houding tegenover de europeesche gemeente doen blijken.

Het geval van de *Punjabi* heeft de engelsche regeering aanleiding gegeven tot de overweging of het niet wenschelijk ware een perscommissaris aan te wijzen, wiens taak zoude wezen onjuiste berichten in de pers te rectificeren en in het algemeen juiste berichten te verspreiden omtrent de handelingen en voornemens van het bestuur, in den geest dus van het mislukte bataviasche pers-experiment.

Men twijfelt evenwel in Engelsch-Indië zelf aan het nut zulk eener instelling. Rectificatie is goed, meent de *Times* of *India*, maar wie of wat dwingt te bladen, die de onjuiste berichten in de wereld stuurden, die rectificatie op te nemen en dan meent het blad ook, dat rectificatie door een bestuursorgaan niet altijd wel mogelijk is, waar zooals in het geval der *Punjabi* een langdurige rechtzaak eerst de onjuistheid van het bericht van dat blad in het licht kon stellen.

Een zonderling bericht. De *Evening Standard* te Washington wist mede te deelen, dat de *katipoenan* het philippijnsch verbond, dat den opstand tegen Spanje ook later tegen Amerika verwekte, toen de Unie zich aan de bekende woordbreuk tegenover Aguinaldo had schuldig gemaakt, weder het hoofd had opgestoken in de nabij de hoofdstad Manilla, gelegen provincie Laguna, en dat de beweging in het teeken stond eener philippijnsch-japaneesche aliantie?

Steekt hier niet wat achter? De philippijners zijn niet bijster ingenomen met het amerikaansch bestuur en toen onlangs het gevaar van een japaneesch-amerikaansch oorlog dreigde sloegen hunne bladen een zonderlingen toon aan. Een, de invloedrijke *Renacimiento*, zeide: „Indien het ooit tot een oorlog komt, zal de vloek der philippijners de amerikaansche legers volgen,“ terwijl een ander blad voor zoodanige eventualiteit de gewapende neutraliteit van zijn landgenooten voorstond, om wat ook de uitslag van zulk een strijd mocht wezen, niet weerloos tegenover den over-

winnaar te staan. Maar de leiders der philippijners zijn niet zoo kortzichtig om niet te begrijpen, dat zij van een verbond met Japan dezelfde of overeenkomstige wrange vruchten zouden plukken als hun van het verbond met de Vereenigde Staten tegen Spanje ten deel vielen.

Zou het bericht van de *Evening Standard* niet moeten worden aangemerkt als een wapen der amerikaansche imperialisten tegen het aan de philippijners toe te kennen zelfbestuur, nu de verkiezingen voor het eerste philippijnsche parlement werden uitgeschreven?

I N G E Z O N D E N.

Maleijers als Handelaars.

In het Koloniaal Weekblad van 25 April bl. 2 verwijst men naar een preadvies, voor een paar jaren door mij ingediend aan het Bestuur der Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de statistiek, waarin ik mij heb uitgelaten over de geschiktheid van den Javaan voor den handel, en doet men mij de vraag: of ik niet de meening deel, dat de Maleijer ter Westkust van Sumatra, mits goed onderlegd, in den groothandel een even goed figuur zoude slaan, als de Europeaan of Chinees?

Toen ik tusschen 1875 en 1879 op Padang als advocaat werkzaam was, was de groothandel uitsluitend in handen van Europeanen en kan ik dus over de geschiktheid van den Maleijer voor den groothandel niet oordeelen.

De tweedehands handel was toen in handen van Maleijers, Chinezen, Arabieren en Clingaleezen. Op Pasar Gadang vond men verscheidene Maleische handelaars, die credieten hadden van f 40 à f 50.000, en enkele wel tot f 100.000. Zij deden goede zaken en waren zeker niet minder geschikt dan hunne mededingers van andere nationaliteit. Bovendien hadden zij op die anderen voor, dat zij in de Bovenlanden familie en relatien hadden, zoodat zij de credietwaardigheid en behoeften der derde hand beter konden beoordeelen. Zij zijn dan ook geëindigd met later de anderen vrijwel te verdringen, behalve voor Europeesche langaan-artikelen en voor speciaal Chineesch, Arabisch of Clingaleesch goed.

In hoeverre evenwel deze Maleische handelaars baat kunnen vinden bij Europeesch handelonderwijs en het toepassen van de aldus verworven kundigheden en hunnen eigen handel, kan ik niet beoordeelen. Doch dat de gemiddelde Maleijer alles kan leeren, wat de gemiddelde Europeaan kan leeren, daarvan ben ik overtuigd.

Mr. P. MACLAINE PONT.

Den Haag, 27 April 1907.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Teysmannia. 1907. Afl. 3.

Zoölogische wandelingen te Tjibodas. III. De „dessous“ van het bosch, door J. C. Koningsberger. — Selectie van koffie, door Dr. P. J. S. Cramer. — De behandeling van het plantmateriaal bij de cultuur van Hevea Brasiliensis, door C. J. W. Heyl. — Over een paar ziekten in Palmen. — Correspondentie over de cultuur van „Kampas Rampit“ in Borneo. — Advies voor het winnen van zaad van Coffea Liberia en Robusta.

Vereeniging „Moederlanden Koloniën“. 7e jaar. 1906—1907. No. VII.

Adviezen, op verzoek van het bestuur der Vereeniging, nitgebracht over de aanhangige wetsontwerpen tot het verlenen van financiële zelfstandigheid aan de Nederlandsche Koloniën in Oost-Indië.

Weekblad voor Indië. 1907. No. 49.

Een Chineesch concert, door Henri Borel. — Vagabondages van een verlofganger. VII, door F. P. H. Prick van Wely. — Brieven uit Patria, VII, door Jan Willems. — Ond-Indisch tooneel (slot), door Gabriël. — Van het achtste suikercongres (het suikerdiner in den stadstuin), (met foto's). — Mata Hari (met portret). — Bekende tijdgenooten (Jhr. O. van der Wijck), met portret. — Voetbalsport in Indië (met foto). — Inlandsche kwakzalverij. — Indrukken van den dag, door Corax. Enz.

Eigen Haard. 27 April 1907.

Si Bopong (de Pokdalige). Schets uit 't Indische volksleven, door Netty Munniks de Jough (vervolg).

De Ingenieur. 27 April 1907.

Bescheiden betreffende de verbetering van het Westgat van Straat Madoera, door H. Wakkie.

De Indische Mercur. 30 April 1907.

De invoer van Java in 1906. — Scheikundige bestanddeelen van het theeblad, door Dr. A. W. Nanninga. — Ongevraagde hulp, dollar of gulden, door Mr. G. Vissering. — Tabakszaad en tabaksbibit, door Dr. L. P. de Bussy. — Vergelijkende cultuurproef met verschillende zaadvariëteiten, oogstjaar 1905—1906. — Het sappehalte van 't suikerriet in verband met zijn cellulose-gehalte. — Verslagen van Maatschappijen. Enz.

Ch. F. RIJKEN & Co.

Vleugels, Piano's, Orgels.
Verhuren, Stemmen, Repareeren
NIEUWSTRAAT No. 26.

Huishoudkarntjes

worden met veel succes ook in de Koloniën gebruikt, zijn zeer geschikt voor het maken van versche karnemelk, slagroom en het klutsen van eieren. Aanbevelend,

Rivierischmarkt 9, den Haag.
Landbouwkantoor, M. J. SPRUYT.

J. F. HANSEN, Mr. Smid.

MAGAZIJN van

Baden, Geysers, Haarden, Kachels en Fornuizen.

GASORNAMENTEN,

Huishoudelijke Artikelen.

KEPPLERSTRAAT hoek Regentesselaan,
S-GRAVENHAGE.

De Goedkope Winkel van H. DE LA COURT.

Chemische producten,
Borstelwaren, Sponsen, Zeemleder,
TOT DE LAAGSTE PRIJS.
Hemsterhuisstraat 283.

Verschenen bij A. VAN LOON te Tiel en
alom verkrijgbaar:

Curaçao.

Verbetering van den landbouw aldaar als
middel ter verheffing der Kolonië door

R. H. RIJKENS,

Oud-Landbouwkundige der Kolonie Curaçao.

Met 14 afbeeldingen.

Prijs f 1.50.

Ter overname aangeboden een INBOEDEL

(een jaar gebruikt) voor f 800. Zeer geschikt
voor verlofgangers. Franco brieven aan den
uitgever van dit blad. Motto INBOEDEL.

JAN MESKER & Co.

Prins Hendrikstraat No. 48.

Complete Meubilerie van Huizen
in koop en in huur.

VERHUIZINGEN EN TRANSPORTEN.

TELEFOON No. 3983.

Koninklijke Brood- en Beschuifabriek, LENSVELT NICOLA,
DEN HAAG, Telefoon No. 2531. VEENESTRAAT 23.
LUNCHEON ROOM.

Haagsche Beschuif.

Verschenen:

Indische planten en haar geneeskracht

DOOR

Mevrouw KLOPPENBURG—VERSTEEGH.

Prijs f 2.50.

Verkrijgbaar bij elken soliden Boekhandel en bij de Uitgevers

MASMAN & STROINK, Semarang.

H. v. DOOREN & Cie.

MODES.

DEN HAAG. SCHEVENINGEN. AMSTERDAM.
5 Hoogstraat. 11 Oranjegalerij. 24 Leidschestr.

HOME

voor jonge Dames

DEN HAAG.

Inlichtingen bij respectabele
families.

Brieven franco motto "HOME" aan het
bureau van dit blad.

NIEUW

Malthusianisme.

Damesdeskundige.

MEVROUW ADRIAAN

Regentesselaan 362,

einde halte lijn 5.

Consult dagelijks, Zondags
op verzoek.

GEVRAAGD

als GOUVERNANTE eene

Onderwijzeres

bekend met Muziek en Zang bij twee
meisjes van 8 en 12 jaar op een theeland
in de Preanger, hoog salaris.

Adres: Mevr. H. STAPEL, Molenstraat
Zandberg, 104 Teteringen bij Breda.

Behandeling van Processen en Rechtszaken.

Inning van dubieuze vorderingen.

Opmaken van allerlei contracten enz

G. E. BRESLER

Rechtskundig Adviseur.

MOLENSTRAAT 25. Interc. Tel. 2830.

ELITE SHOES H. HESSELS & ZOOON

Importeurs van

Amerikaansch Schoeisel
Schoeisel voor Indië

Piet Heinstraat 117

Maat- en Reparatie-Ateliers

Vos in Tuinstraat 4
tegenover „Hotel des Indes”

Mevr. HOGERHEIJDE,

VERLOSKUNDIGE,

Commelinstraat 2, AMSTERDAM
is dagelijks te cons. van 1-3, 6-10.

Mej. ERNESTINE DE MUNNICK,

te PARIJS.

stelt zich beschikbaar voor alle in-
formatiën betreffende

Pensions, Kleeding, Bezichtiging der Stad,
enz. enz.

Zich te yervoegen Maison de Café

„BOUDAH”

Rue St. Honoré 390.

Brückel Mutzenbach,

Veenestraat 22, hoek Kettingstraat.
S-GRAVENHAGE.

Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

TRANSVALIA.

Prins Hendrikstraat 74.

Linnen en Katoenen Jongenspakjes,

Meisjesjurken, Plooijurkjes, Blousejurken.

Witte en Blauwe Jongensbroeken,

Corsetten, Handschoenen,

WITTE ONDERGOEDEREN

ook in ECHT JAEGER.

G. J. HEEMSKERK

OBRECHTSTRAAT 198 hoek REINKENSTRAAT.

Telefoon 3641.

Van af heden verkrijgbaar de Koffie en Thee
der Firma de Wed. VAN NELLE te
Rotterdam.

Koffieprijsen p. ½ K.G. Theeprijsen p. ½ K.G.

Rood merk . . . 60 ets. Gebroken N°. 1 f 1.50

Zwart " . . . 54 " Afternoon tea " 1.25

Groen " . . . 52 " Zuivere thee " 1.00

Paarsch " . . . 50 " " " " 0.80

Ook verkrijgbaar " " " " 0.65

Alex Meier Koffie Thueré Thee

prijzen 57½, 67½, 80 ct. f 1.50, 1.25, 1.00, 0.80

Aanbevelend, G. J. HEEMSKERK.

AGUILAR'S

Port-, Sherry- en Madeirawijnen

sijn alom bekend.

VRAAGT PRIJSCOURANT.

Hoofdkantoor Lange Houtstraat 6, DEN HAAG. Telefoon Interc. 264

Bijkantoor: Batavia, B. DE BAS & Co.

A. KREIJMBORG & Co.

HOFLEVERANCIERS. — AMSTERDAM.

Huis van den Eersten Rang.

LEIDSCHESTRAAT hoek Heerengr. Teleph. 3200.

Modernste inrichting voor Heeren,
Jongheeren- en Kinderkleeding,
gemaakt en naar maat.

Aan de afdeling Kleeding naar Maat zijn verbonden:
1 Professeur de Coupe en 10 Coupeurs met assistenten.
Coupe Système Américain

Uitrustingen voor de Indiën.

Uniformen, Gala- en Automo-
bielkleeding. Ambtsgewaden; water-
dichte stoffen voor Jacht- en Sport-
kleeding.

Parterre: Heerenkleeding;

1e Etage: Kleeding naar Maat; 2e Etage: Kinder- en Jongheerenkleeding.